

NOTAT

MIDTVEJSRAPPORT - EVALUERING AF FOREBYGGENDE INDSATSER FOR OVERVÆGTIGE BØRN OG UNGE

PROJEKT ØGET UDBYTTE PÅ JULEMÆRKEHJEMMENE
EVALUERET AF SFI PÅ VEGNE AF SUNDHEDSSTYRELSEN

NETE KROGSGAARD NISS
TINA TERMANSEN
IDA SCHEEL RASMUSSEN

KØBENHAVN 2014

MIDTVEJSRAPPORT - EVALUERING AF FOREBYGGENDE INDSATSER FOR
OVERVÆGTIGE BØRN OG UNGE
PROJEKT ØGET UDBYTTE PÅ JULEMÆRKEHJEMMENE- EVALUERET AF SFI PÅ
VEGNE AF SUNDHEDSSTYRELSEN
Afdelingsleder: Mette Deding
Afdelingen for kontrollerede forsøg

© 2014 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

INDHOLD

1	BAGGRUND	5
	Projekt Øget udbytte	5
	Overvægt og sociale faktorer	6
	Rapportens opbygning	6
2	SAMMENFATNING OG ANBEFALINGER	9
	Overordnede resultater	9
	Udbytte af forældresamarbejdet	9
	Implementering	10
	Anbefalinger	10
3	BESKRIVELSE AF PROJEKTET	13
	Forældresamarbejdet	13
	Kommunesamarbejde	17
4	METODE	19
	Den kvalitative del	19
	Den kvantitative del	20

5	UDBYTTET AF ET JULEMÆRKEHJEMOPHOLD	23
	Et vellykket ophold – formålet med Julemærkehjemmene	23
	forståelse af sundhed	25
	Det bedste	25
	Det værste	27
	Udviklingen	28
	Den svære hjemkomst	30
	Delkonklusion	34
 6	 FORÆLDRESAMARBEJDET – FORELØBIGE RESULTATER	 37
	Generelt	37
	Infodag	39
	Forældredag	40
	Opfølgningsdag	42
	Andet	43
	Opsamling	45
 7	 KOMMUNESAMARBEJDET – FORELØBIGE RESULTATER	 47
	Status	47
	Potentielt udbytte	48
	Opsamling	49
 8	 IMPLEMENTERING	 51
	Status	51
	Processen	51
	Udfordringer	53
	Kompetenceudvikling	55
	Gode råd	56
	 BILAG	 59
	 LITTERATUR	 61

BAGGRUND

Regeringen og satspuljepartierne har fra 2012-2015 afsat midler til at styrke den forebyggende indsats for børn og unge med overvægt. En del af midlerne er afsat til en indsats på Julemærkehjemmene for øget forældre- og kommuneinddragelse. Implementeringen af midlerne er blevet til et forsøgsprojekt på to af de fire Julemærkehjem, der i foråret 2013 igangsatte projekt ”Øget Udbytte”, som har til formål at involvere familien til børnene på Julemærkehjemmene, mere end man gjorde før og øge samarbejdet med kommunerne. Denne rapport beskriver de foreløbige resultater af evalueringen af projekt ”Øget Udbytte”. Satspuljen er udmøntet af Sundhedsstyrelsen og evalueres af SFI.

PROJEKT ØGET UDBYTTE

Projektet går ud på, at Julemærkehjemmene på baggrund af Sundhedsstyrelsens krav til brug af midlerne øger og systematiserer forældresamarbejdet og samarbejdet med kommunerne. Projektet gennemføres på to ud af fire Julemærkehjem. Baggrunden for, at Sundhedsstyrelsen fokuserer på netop øget forældre- og kommuneinddragelse skal blandt andet findes i en evalueringsrapport fra Julemærkehjemmene i 2008 (Servicestyrelsen, 2008), som anbefaler en række indsatser indenfor disse områder. Rapporten evaluerer et tidligere projekt ”Drivkraft”, som kørte i 2005-2008 på Julemærkehjemmene, hvor der også var fokus på at styrke forældresamarbejdet. Julemærkehjemmene har således oprustet deres samarbejde med særligt børnenes familier over en længere årrække, men intensiverer forældresamarbejdet yderligere i dette projekt. Det er Julemærkehjemmene i Kollund (Fjordmark) og Hobro, der deltager i projek-

tet. De to Julemærkehjem modtager børn, der bor vest for Storebælt. De to sjællandske Julemærkehjem er ikke med i projektet.

I kapitel 3 beskrives selve indholdet i projektet og dermed indsatsen i projekt "Øget Udbytte".

OVERVÆGT OG SOCIALE FAKTORER

Undersøgelser viser, at overvægtsproblematikker generelt ikke kan betragtes uafhængigt af barnets psykosociale og fysiske trivsel. For eksempel viser en rapport fra Sundhedsstyrelsen (2010), at overvægtige børn oftere føler sig ensomme, har flere sygedage og er mindre glade for at gå i skole end andre børn.

Ligeledes har relationen mellem barn og forældre vist sig at have stor betydning for børns udvikling af overvægt. For eksempel er risikoen for selv at blive overvægtig fire gange større for børn, der vokser op med overvægtige forældre, end for andre børn (Bonke & Greve, 2010). Forebyggende indsatser, som involverer barnets forældre, er derfor essentielle for at støtte børn og unge til et sundere hverdagsliv.

Hvad mere er, forbliver 70 pct. af de, der har været overvægtige som børn eller unge, overvægtige i deres voksenliv og overfører således livsstilsproblematikker og sundhedsrisici fra barndommen til voksentilværelsen (Hjerteforeningen, 2004; Ovesen, 2006; Reilly, 2006). Det er derfor helt afgørende med en tidlig indsats over for unge med uhenigtsmæssig vægtudvikling.

Det er afgørende, at fokus på forandring ikke rettes på barnets vægtudvikling alene. I nærværende projekt, og dermed også i evalueringen, er der derfor anlagt et bredt perspektiv på sundhed, der inddrager børnenes psykosociale trivsel.

RAPPORTENS OPBYGNING

Rapporten er bygget op således, at baggrundskapitlet efterfølges af sammenfatning og anbefalinger til projektet.

I kapitel 3 beskrives projekt Øget Udbytte og de aktiviteter, der indgår i projektet. I kapitel 4 beskrives den metode, der er anvendt i evalueringen. Her beskrives det overordnede evalueringsdesign, datagrundlaget og den anvendte analysestrategi. I kapitel 5 analyseres, hvad der skal til for at opnå et godt udbytte af et ophold på et Julemærkehjem, og hvordan projektet kan være med til at øge udbyttet. I kapitel 6 og 7 opridses de foreløbige resultater af henholdsvis forældresamarbejdet og det kommunale samarbejde. Det afsluttende kapitel omhandler implementeringen af projektet.

SAMMENFATNING OG ANBEFALINGER

OVERORDNEDE RESULTATER

Børn, som er på Julemærkehjem er igennem en stor udvikling i løbet af opholdet og for at fastholde de gode resultater kræves efterfølgende opbakning fra eget netværk, herunder især familie, men også fra skole, sundhedsplejersker mv. De to dele i dette projekt: styrket forældresamarbejde og kommunalt samarbejde adresserer denne problemstilling og giver rigtig god mening i forhold til at øge udbyttet af børnenes ophold.

Forældresamarbejdet har overordnet set fungeret godt. Der er positive erfaringer med alle elementerne i projektet. Forældrene synes, der har været et godt samarbejde, og personalet rapporterer om, at forældresamarbejdet er bedre end tidligere.

Det kommunale samarbejde er endnu ikke implementeret alle steder. Mange familier hører ikke noget fra kommunen, efter de er kommet hjem, men de kunne godt tænke sig det.

UDBYTTE AF FORÆLDRESAMARBEJDET

- Forældrene og personalet kender hinanden, idet de har mødt hinanden flere gange. Det gælder det pædagogiske personale, men det betyder også noget at have mødt køkkenansvarlige og skolelærere. Kendskabet betyder, at personalet og forældre nemmere kan ge ”de svære ting” til hinanden, og de stoler mere på hinanden. Sam-

tidig kan forældre og pædagoger nemmere snakke med børnene om deres hverdag henholdsvis på Julemærkehjemmet og derhjemme.

- Der opstår et netværk mellem forældrene, som betyder, at de føler, at de står mindre alene, og de kan dele erfaringer. Da den samme gruppe mødes flere gange opstår et trygt rum at dele erfaringer i.
- Netværket mellem forældre og kendskabet mellem forældre og personale betyder, at der kommer et større udbytte af de uformelle seancer, som når forældrene afleverer deres børn om søndagen, hvor der lige bliver talt om weekenden, den køkkenansvarlige stilles et spørgsmål om maden, eller der deles viden om, hvordan man håndterer en bestemt udfordring.
- Forældrene oplever en større viden og tryghed omkring Julemærkehjemmet og de vaner, der tillægges her. Dermed kan de bedre bakke op før, under og efter opholdet.

IMPLEMENTERING

Implementeringen af projektet på begge Julemærkehjem har båret præg af en høj grad af medbestemmelse blandt medarbejderne, hvilket både medarbejdere og ledere tillægger stor betydning. Medarbejderne har i team eller afdelinger (afhængig af organiseringen) selvstændigt kunne udfylde rammerne for tre nye forældredage, nemlig info-, forældre- og opsamlingsdagen og har dermed opnået en høj grad af ejerskab til projektet. Ejerskab har stor betydning for en vellykket implementering og det nødvendige medarbejderengagement. Hvis projektet skal implementeres på de to andre Julemærkehjem, anbefaler projektjulemærkehjemmene derfor, at de ikke nødvendigvis skal overtage en helt færdig ”pakke”, men at alle Julemærkehjem har nogle fælles rammer for forældresamarbejdet, som der er en vis grad af frihed til at udfylde.

ANBEFALINGER

- Det er en god ide at have fokus på netværksskabelse blandt forældrene, da det fører positive effekter med sig. Det kan endda være, at der nogle steder skal være endnu mere fokus på dette på infodagen, som er en fælles informationsdag, der ligger inden opholdet starter, og hvor forældrene møder hinanden første gang. Det er dog vigtigt, at der er planlagt aktiviteter for forældrene, og at personalet faciliterer netværksdannelsen.

- Det kan være nødvendigt at arbejde mere aktivt med forældrene. De skal ofte også motiveres til en ny livsstil. En af lederne nævner dette som et muligt emne for kompetenceudvikling af personalet.
- Netværkene går ofte i opløsning, når opholdet slutter. Man kunne overveje at arbejde mere aktivt med etablering af Facebookgrupper eller lignende, så det ikke udelukkende overlades til forældrenes og børnenes eget initiativ.
- Nogle forældre mangler værktøjer til at håndtere mobning, som ofte stadig forekommer, når barnet vender hjem. Der foreslås et tættere samarbejde med hjem-skolerne, da det er afgørende for barnets efterfølgende trivsel, og hvordan det modtages af kammeraterne.
- Det planlagte kommunale samarbejde bør implementeres hurtigst muligt. Samarbejdet indebærer blandt andet, at kommunerne får besked så snart et barn er optaget på Julemærkehjem, hvorefter kommunen udpeger en kommunal kontaktperson for barnet og melder ud hvilket tilbud barnet kan forvente i hjemkommunen. Samarbejdet forventes at lette børnenes hjemkomst og sammenhængen mellem Julemærkehjemmet og kommunale tilbud til målgruppen.
- Den kommunale opfølgning bør ikke kun handle om kost og motion, men i høj grad også om trivsel.

BESKRIVELSE AF PROJEKTET

FORÆLDRESAMARBEJDET

Figur 3.1 viser en oversigt over forældresamarbejdet før, under og efter et ophold på Julemærkehjemmet. Den mørke farve indikerer, hvad der er det nye i projekt ”Øget Udbytte”.

Som det fremgår, er projektet en udvidelse af det eksisterende forældresamarbejde, som Sundhedsstyrelsen ønskede at fremme. Der er i projektet, som den mest konkrete ændring, indsat en ekstra aktivitet for forældrene henholdsvis før, under og efter julemærkeopholdet. Begge julemærkehjem har dog også ændret organisering i forbindelse med projektet for at kunne implementere det nye forældresamarbejde bedst muligt. På Julemærkehjemmet Fjordmark har de indført en teamstruktur, hvor hvert team har ansvaret for en gruppe på 10 børn, som starter samtidig. Der er også, som tidligere, en primær kontaktpædagog for hvert barn, men børn og forældre får også en stærk relation til de andre pædagoger i teamet. På Julemærkehjemmet Hobro har de ligeledes ændret strukturen for modtagelse af børn, så flere børn ankommer samtidig i forhold til tidligere.

FIGUR 3.1

Oversigt over forældresamarbejde i et forløb på de to Julemærkehjem, som deltager i projektet

Anm.: Det nye i "Projekt Udbytte" er markeret med den mørke farve.

¹ Familiens bog er en bog med forskellige informationer om kost og motion, og som familien også kan skrive i.

Kilde: Julemærkehjemmenes projektbeskrivelse.

INFODAG INDEN OPHOLDET

3-5 uger før opholdet er der tilføjet en infodag for kommende børn, der skal på Julemærkehjem og deres forældre i grupper. På Fjordmark er det 10 børn med forældre, på Hobro er det 3 hold af 8 børn med forældre,

der deltager i mødet. På begge Julemærkehjem er det den samme gruppe, der også deltager på forældredagen midtvejs i opholdet og på opfølgningsdagen efter opholdet.

På infodagen møder børnene dem, de skal starte sammen med. Forældrene møder også hinanden, og de får set stedet og omgivelserne. På mødet gives forskellige informationer om hverdagen på Julemærkehjemmet, og der holdes nogle oplæg, fx om kost. Derudover er det forskelligt, hvilke aktiviteter der foregår på dagen.

Forstanderen på Hobro fortæller for eksempel, at hun altid byder velkommen og gør meget ud af at italesætte, at det er hele familien, der så at sige er på Julemærkehjem, og at det er vigtigt, at alle i familien bakker op.

I nogle teams/afdelinger afholdes dagen sådan, at børn og forældre deles op og snakker hver for sig om forventninger til opholdet. Dette beskrives således af en i personalet:

Børnene får nogle opgaver, som de skal snakke om, "hvad kan de forestille sig kan være svært?", "hvad glæder de sig helt vildt til?", og det er godt nok, for så er der nogen faste ting, som man skal svare på, og så kommer snakken om alt muligt andet også i gang. Det samme med forældrene, "hvad bliver sværest i forhold til hjemme?", "har I nogen ideer om, hvordan I vil tackle det?", og det er faktisk rigtig godt. Fordi forældrene, de tænker jo et, og vi tænker noget andet ikk'? Det er en rigtig god måde, for så kommer de med råd til hinanden.

Formålet med infodagen er, at forældre og børn forberedes så godt som muligt på opholdet, og at forventninger afstemmes.

FORÆLDREDAG

Under opholdet på Julemærkehjemmet arrangeres en forældredag for børn og forældre. Forældredagen placeres ca. midt i børnenes ophold, som regel 6-8 uger efter opholdsstart.

På forældredagen foregår forskellige aktiviteter, som arrangeres af personalet. Hvad dagen indeholder, varierer fra afdeling til afdeling, men som oftest indgår en gåtur, hvor forældre kan få snakket med hinanden og personalet. En skabelon til barnets handlingsplan kan blive vendt og diskuteret mellem personale, forældre og barn. Personalet holder ofte også oplæg om fx om kost og motion.

Dertil har personalet udarbejdet spørgsmål til henholdsvis forældre og børn om de problemer, der kan opstå, når barnet er væk hjemmefra. I Hobro deles børn og forældre op og besvarer spørgsmål hver for sig for herefter at diskutere svarene igennem på samme måde som på infodagen. En ansat, som står for opfølgningsdagen, beskriver følgende om forældredagen:

Efter spørgsmålene er besvaret, er børnene kommet til og har hørt, hvad forældrene mente. Vi spørger fx: ”Er jeres forældre gode til at bakke op om motion derhjemme?”. Det synes forældrene altid, at de er, men det er ikke altid, at børnene helt synes det samme. Den er meget god at have op at vende. Så har vi nogen gange aktivitet udenfor eller i hallen, og så er der gået en 3-4 timer. Altså, der er meget lagt op til, at de skal snakke med hinanden og få noget erfaring ud af hinanden

Formålet med forældredagen er, at der skal ske en erfaringsudveksling blandt personale og forældre, men også indbyrdes mellem forældrene. Dette giver både personale og forældre en mulighed for at udvikle sig på baggrund af tilbagemeldingerne.

OPFØLGNINGSDAG

4-6 seks uger efter at børnene har afsluttet deres ophold, inviteres både forældre og børn til en opfølgningsdag på Julemærkehjemmet. Dagen er typisk mindre struktureret end både infomødet og forældredagen, men der lægges op til, at forældre og børn sparrer med hinanden og udveksler erfaringer fra tiden efter, børnene er kommet hjem.

Hvordan er det, det der med at få et barn hjem?”, ”hvad er udfordringerne ved det?”. Det plejer de at være gode til, den der erfaringsveksling. Og igen, det er jo dér, at vi suger til os, for det kan vi bruge til rigtig meget.

Børnene har muligheden for at blive vejlet, hvis de ønsker det. Personalet står til rådighed, hvis forældrene eller børn ønsker en individuel samtale med den pædagog, som har været deres kontaktperson gennem opholdet.

Hensigten med opfølgningsdagen er at give forældre og børn redskaber til det håndtere det videre forløb med vægttab og relaterede problemer. Ønsket er også, at dagen skal bidrage til, at familierne holder ved de netværk, der undervejs er blevet skabt imellem familierne.

ANDET

RÅDGIVNINGSTELEFON

Det er planlagt at indføre en ny rådgivningstelefon, men denne er endnu ikke blevet implementeret, og man diskuterede i foråret stadig, hvilken form den skulle have. Rådgivningstelefonen skal gøre det muligt for forældre og børn efter endt ophold at kontakte personalet på Julemærkehjemmet, hvor barnet har opholdt sig.

Telefonen skal for eksempel være åben én gang om ugen, så forældre og børn kan ringe for at stille spørgsmål om kost og motion samt modtage vejledning fra personalet. Hvis forældrene mangler red-

skaber til at løse andre problemer, kan personalet være behjælpelig med at skabe kontakt til den rette fagperson.

MANDAGSVEJNING

I udvidelsen af forældresamarbejdet er der indført en ekstra vejning, som er lagt hver mandag. I de weekender, hvor børnene har været hjemme, har de udfyldt et spørgeskema, som de taler om med pædagogerne i forbindelse med deres vejning. Spørgeskemaet omhandler børnenes daglige sove-, mad- og motionsvaner, når de har været hjemme på weekend.

Mandagsvejningen giver personalet mulighed for at observere, om barnet tager på i vægt, når det har været hjemme. Hvis et barn gentagne gange har taget på, eller der er sket en markant vægtøgning efter en hjemme-weekend, har personalet en forpligtigelse til at ringe til forældrene. Opkaldet er som oftest med henblik på at informere forældrene og få talt de problemer igennem, som gennemleves, når barnet er hjemme. Personalet beskriver, at tilgangen fra personalet er altafgørende for et vellykket opkald:

Men det gælder lige så meget at ringe anerkendende, ”Hvad er det, der har været svært?”, ”Hvor tænker I selv, at det er galt?”, så det er med den på og ikke den der kontrollerende én med politihatten på!

KOMMUNESAMARBEJDE

En del af projektet er et udvidet samarbejde mellem Julemærkehjemmene og kommunerne. Der er lavet en samarbejdsaftale i samarbejde med KL, som sætter rammerne for samarbejdet. Det er indtil videre kun de to jyske Julemærkehjem og tilsvarende de kommuner, der ligger vest for Storebælt, der indgår i aftalen, da det er her projektet kører.

Formålet med kommunesamarbejdet er at sikre, at børnene får det størst mulige udbytte af parternes indsats, og de ressourcer der investeres. Samarbejdsmodellen skal sikre en kommunikation, der giver en sammenhængende indsats i forhold til det enkelte barn.

SAMARBEJDSMODEL

Der som nævnt en Samarbejdsmodel, som beskriver rammerne for samarbejdet.

I hver kommune er der udpeget en tovholder, som er Julemærkehjemmets kontaktperson, og som har det overordnede ansvar for opfølgningen.

Når et barn optages på Julemærkehjemmet informeres hjemkommunen med det samme med besked om, hvornår barnet starter og

en kopi af dets ansøgningsskema, forudsat at forældrene har givet tilladelse til dette. På samme måde sendes de senere dokumenter til kommunens tovholder, herunder barnets handleplan, så kommunen er orienteret om forløbet på Julemærkehjemmet og det planlagte videre forløb.

Den kommunale tovholder udpeger til hvert barn en kontaktperson, som er ansvarlig for barnets forløb i kommunen. Kontaktpersonen er typisk en sundhedsplejerske på barnets skole eller en anden støttende fagperson i deres nærmiljø, fx en AKT-lærer¹. Ideelt set er det en person, som kan rådgive og støtte familien videre i den gode udvikling.

Julemærkehjemmet får hurtigt besked om, hvem der er barnets kommunale kontaktperson, og hvilket tilbud familien kan forvente i hjemkommunen før, under og efter opholdet. På den måde kan familien få at vide, hvilken støtte de kan regne med fra hjemkommunen og bruge den bedst muligt.

I løbet af opholdet er det muligt for kontaktpersonen at besøge barnet og deltage i afslutningssamtalen eller andre samtaler på Julemærkehjemmet. Det er dog sjældent, at denne form for kontakt bliver prioriteret. Samarbejdsmodellen beskriver ligeledes, at der er mulighed for løbende dialog mellem den kommunale kontaktperson og kontaktpædagogen på Julemærkehjemmet og dialog i forbindelse med afslutningen på opholdet og med opfølgningen.

STATUS FOR IMPLEMENTERING

I forbindelse med det øgede kommunesamarbejde har der været afholdt en tovholderdag på Julemærkehjemmet i Hobro, hvor tovholderne kan komme og se stedet og drøfte, hvordan de kan få samarbejdet til at fungere bedre.

Selv om samarbejdsmodellen er skrevet, er den endnu ikke fuldt implementeret. Således beretter både personale, børn og forældre, at de fleste ikke har været i kontakt med en kommunal kontaktperson. Dette beskrives nærmere i kapitel 7 om de foreløbige resultater af det øgede kommunale samarbejde.

¹ En AKT-lærer er en lærer med særligt fokus på og ansvar for Adfærd, Kontakt og Trivsel.

METODE

Evalueringen består af en kvantitativ del og en kvalitativ del. Foreløbig foreligger der udelukkende resultater fra den kvalitative del, hvorfor midtvejsrapporten bygger på disse data.

DEN KVALITATIVE DEL

Formålet med den kvalitative del er at komme i dybden med, hvordan projektet har fungeret. Ved at interviewe personale og forstandere har vi fået viden om formålet, implementeringen, hvordan aktiviteterne har forløbet og deres indtryk af udbyttet af dem. Ved at interviewe børn og forældre har vi fået viden om, hvad de synes, er vigtigt at have fokus på, og hvordan de forskellige dele af forældresamarbejdet har fungeret.

Til brug for midtvejsrapporten er der foretaget interview/fokusgruppeinterview med børn, forældre, personale og forstandere på begge Julemærkehjem. Boks 4.1 viser en oversigt over, hvilke interview der er foretaget.

Interviewene i Kollund er foretaget den 19. februar 2014 af Tina Termansen og Nete Krogsgaard Niss, og interviewene i Hobro er foretaget den 5. marts 2014 af Nete Krogsgaard Niss og Ida Scheel Rasmussen.

BOKS 4.1

Oversigt over interview, der indgår i midtvejsevalueringen.

Julemærkehjemmet i Kollund (Fjordmark):

- Interview med forstander Vibeke Sørensen.
- Fokusgruppeinterview med 6 ansatte pædagoger.
- Fokusgruppeinterview med 6 børn mellem 10 og 14 år.
- Fokusgruppeinterview med 9 forældre (til ovenstående børn).

Julemærkehjemmet i Hobro:

- Interview med forstander Lise Claësson
 - Fokusgruppeinterview med 6 ansatte pædagoger
 - Fokusgruppeinterview med 4 børn mellem 12 og 14 år
 - Fokusgruppeinterview med 6 forældre (til ovenstående børn)
-

Interviewformen har været semi-struktureret med inspiration fra Kvale, (2009). Det indebærer, at vi ved hvert interview har lavet en interview-guide med forskningsspørgsmål og en række formulerede interview-spørgsmål, som kan bruges til at belyse forskningsspørgsmålene. Vi har sikret os, at vi kom ind på alle temaer, men ikke nødvendigvis i den planlagte rækkefølge.

Alle interview er blevet optaget og efterfølgende transskriberet. Derefter er alle udskrifterne kodet i NVivo, dels for at lette overblikket over hvilke grupper, der sagde hvad, og dels for at sikre en systematik i analysearbejdet. Kodelisten er vedlagt som bilag 1.

Som grundlag for analysen er anvendt gængse principper for fremstilling af kvalitative data (Dahler-Larsen, 2010). Hvor det har været relevant i analysen, er data sammenfattet i et ”display”, som er en fremstilling af data i kondenseret form. Vi har i analysen gjort brug af de tre principper autenticitetsreglen, inklusionsreglen og transparensreglen, hvilket kort fortalt indebærer, at data er præsenteret i den renest mulige form, der er ikke udeladt anomalier, og der er arbejdet for at sikre gennemskuelighed. Citater er anvendt løbende i rapporten til at illustrere pointer, ikke til at bevise dem.

DEN KVANTITATIVE DEL

Der er ligeledes en kvantitativ del af den samlede evaluering. Den består af en række spørgeskemaer til børn og forældre på alle fire Julemærkehjem. Børn og forældre udfylder således spørgeskemaer fem gange i alt:

- Ved opholdets start
- Ved afslutningen på opholdet
- 4 måneder efter opholdet

- 8 måneder efter opholdet
- 12 måneder efter opholdet

Spørgsmålene i skemaerne handler om livskvalitet, sundhed, kost, motion, forældredeltagelse, opholdet og udbyttet. Der angives også vægt og højde i hvert skema.

Formålet med spørgeskemaerne er at følge børnene på de to projektjulemærkehjem før og efter opholdet og følge op på, hvordan det går dem, efter de er kommet hjem. Disse resultater kan sammenlignes med, hvordan det går børnene på de andre to Julemærkehjem med henblik på at undersøge om udbyttet er større på de to projektjulemærkehjem end på de to andre. Nogle spørgsmål blev også stillet inden indsatsen, så det vil være muligt at sammenligne resultaterne før og efter indsatsen på disse spørgsmål.

Det er endnu ikke muligt at analysere på data fra spørgeskemaerne, da projektet har kørt så forholdsvis kort tid, at der kun foreligger meget få skemaer fra efter børnenes ophold. Da det er tiden efter opholdet, der er mest interessant i dette projekt, er det derfor ikke meningsfuldt at lave en kvantitativ analyse i forbindelse med denne midtvejsevaluering.

Denne rapport bygger således udelukkende på den kvalitative del af evalueringen, nemlig de forskellige fokusgruppeinterview. Enkelte steder er der suppleret med spørgeskemadata, som enten er generelle for Julemærkehjemophold og derfor ikke behøver være fra projektperioden, eller som kun omhandler selve opholdet og ikke tiden efter.

De foreløbige resultater blev fremlagt på et midtvejsseminar for projektet den 29. april 2014 på Julemærkehjemmet Fjordmark i Kollund. Her deltog personale, forstandere, børn og forældre, som kommenterede på projektet og resultaterne. Deres kommentarer er ligeledes inddraget i denne analyse.

UDBYTTET AF ET JULEMÆRKEHJEMOPHOLD

For at kvalificere evalueringen af projekt ”Øget Udbytte” er det vigtigt at have fokus på, hvad det er, projektet skal fremme.

I evalueringen har vi ikke kun kigget på formålsbeskrivelser for projektet og for Julemærkehjemmene, men også målgruppens egne ønsker og behov. Hermed fokuseres også på, hvordan målgruppernes udbytte øges. Interviewene med børn og forældre, om den generelle oplevelse af opholdet på Julemærkehjemmet og tiden før og efter, giver et billede af, hvad der er vigtigt for børnene at have fokus på, hvis man gerne vil øge udbyttet af ophold på Julemærkehjemmene. Ligeledes er pædagoger og forstandere blevet spurgt om, hvad de tænker, formålet er med et ophold på Julemærkehjem. I den forstand er der tale om en evaluering, der også vurderer relevansen af indsatsen og ikke kun en evaluering af målopfyldelse. I slutningen af dette kapitel opstilles en forandringsteori, som bygger på målgruppens egne beskrivelser af, hvad der ideelt set skal komme ud af et julemærkeophold. I de efterfølgende kapitler kommer der ind på, hvorvidt og hvordan projektet påvirker elementerne i forandringsteorien, og dermed fremmer det øgede udbytte.

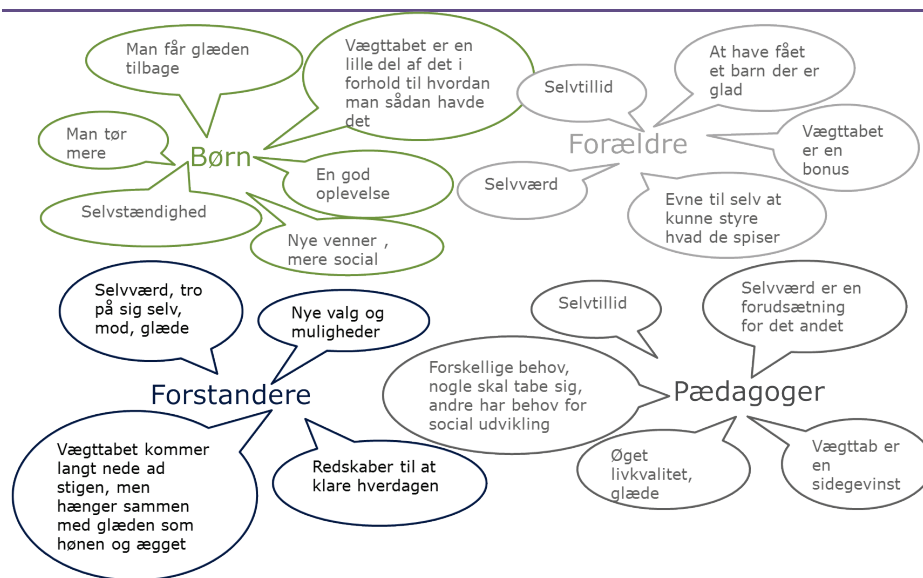
ET VELLYKKET OPHOLD – FORMÅLET MED JULEMÆRKEHJEMMENE

Alle interviewpersoner er blevet spurgt om, hvad et godt ophold på Julemærkehjemmet er, dvs. hvad børnene skal have ud af det. Svarene repræsenterer, hvad de forskellige målgrupper ser som formålet med Julemærkehjemmene. De forskellige grupper svarede meget ens på tværs af

de to Julemærkehjem, så derfor er svarene sammenfattet i figur 5.1 for hver målgruppe på tværs af Julemærkehjem.

FIGUR 5.1

Sammenfatning af, hvad de forskellige grupper mener, et vellykket ophold på et Julemærkehjem indebærer.

Anm.: Svar på spørgsmålene, som er stillet/uddybet som "Hvad skal der til, for at et julemærkehjem er vellykket?", "Hvad skal I/børnene have ud af det?" og "Hvad tænker I er formålet med et ophold på et Julemærkehjem?"

Kilde: Interview foretaget på Julemærkehjemmene i foråret 2014.

Som det fremgår af ovenstående, så kredser svarene for alle målgrupper om psykosociale forhold, som selvværd, selvtillid, glæde og selvstændighed. Mange af børnene, der kommer på Julemærkehjem, har det meget dårligt med sig selv, ofte fordi de er blevet udsat for mobning. Opbygning af selvværd og indre styrke ses blandt andet som et redskab til at stå imod mobning.

Vægttab ses som en sidegevinst af alle målgrupper. Forstanderne taler i denne forbindelse begge om redskaber og valgmuligheder, mens forældrene taler om, at børnene lærer selv at kunne styre, hvad de spiser. Begge dele handler om børnenes handlekompetencer, og der er enighed om, at det er nødvendigt med en vis mængde selvværd og selvtillid for at bruge kompetencerne.

Børnene mener desuden, at oplevelsen i sig selv er vigtig og det at få nye venner og blive mere social er ligeledes vigtigt.

Der er et stort indholdsmæssigt sammenfald mellem målgruppernes besvarelser om, hvad et vellykket ophold på et Julemærkehjem medfører. Dermed er der et godt grundlag for samarbejde mellem forældre og pædagoger, der i øvrigt harmonerer med børnenes ønsker.

FORSTÅELSE AF SUNDHED

Da sundhedsbegrebet er helt centralt i forhold til Julemærkehjemmene, har vi spurgt børn og forældre, hvilke ord de forbinder med begrebet. De er blevet bedt om at nævne alle ord, de kom i tanke om og derefter vælge de vigtigste. Resultatet ses af tabel 5.1. Børnene tænker primært på motion og kost/mad, mens det derefter er ord, der relaterer sig til at opnå god sundhed som støtte (fra Julemærkehjem, forældre mv), regler (fx om hvad man må spise) og det sociale (venskab og fællesskab). For forældrene er det primært trivsel, de forbinder med sundhed, mens mad og motion kommer længere nede. Børnene har dermed et lidt mere snævert sundhedsbegreb end forældrene.

TABEL 5.1

De ord som henholdsvis børn og forældre tænker på, når man siger sundhed – i prioriteret rækkefølge.

Børn	Forældre
Motion	Trivsel
Kost/mad	Sund mad
Ord, der knytter sig til det at opnå sundhed: støtte, strenge regler, socialt, fællesskab	Motion

Anm.: Sammenfatning af svar.

Kilde: Interview foretaget på Julemærkehjemmene i foråret 2014.

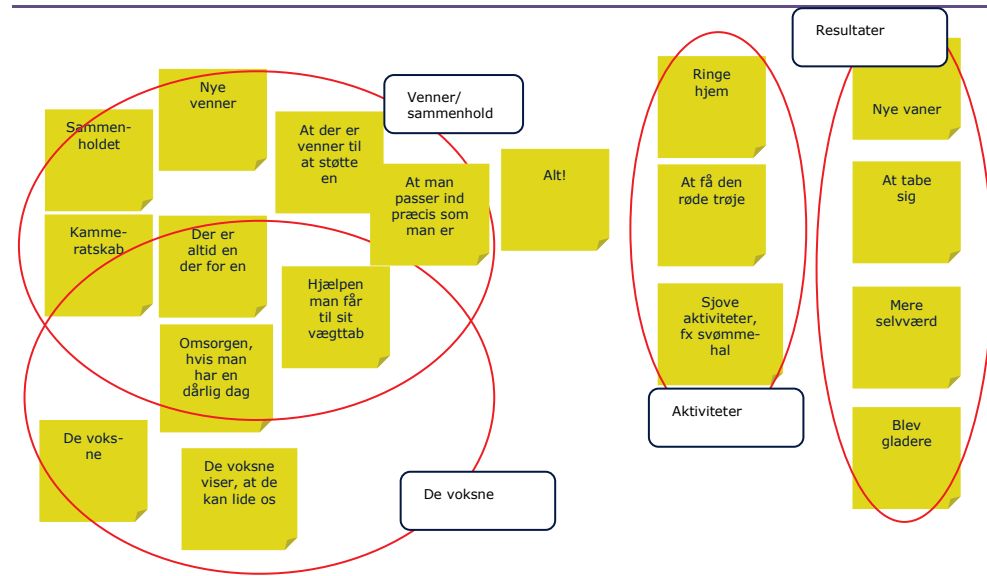
Pædagoger og forstanderne er ikke blevet spurgt direkte til dette, men forstanderen på Fjordmærk nævner ligeledes, at hun ser sundhed som et bredt begreb, der i høj grad handler om at tage hånd om børnenes trivsel. De voksne er således på linje på dette område.

DET BEDSTE

Børnene er blevet spurgt om, hvad det bedste var ved deres ophold på Julemærkehjemmet for at få et indtryk af, hvad de vægter som det vigtigste ved et ophold. De har udfyldt så mange post-its, som de ville og efterfølgende er alle post-its blevet sammenfattet og grupperet, som det ses af figur 5.2.

FIGUR 5.2

Børnenes svar på spørgsmålet: Hvad var det bedste ved mit ophold på julemærkehjem?

Anm.: Sammenfatning af de post-its, som børnene selv har udfyldt om, hvad der var det bedste ved deres ophold på julemærkehjemmet.

Kilde: Interview foretaget på Julemærkehjemmene i foråret 2014.

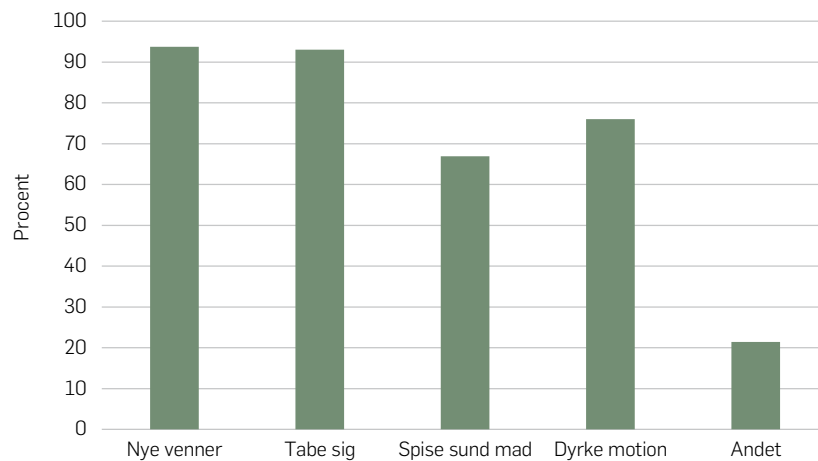
Der er fire grupper af besvarelser af, hvad der var det bedste ved opholdet. Den største gruppe handler om venner og sammenhold, herunder den støtte man får fra de andre børn, som også er på Julemærkehjemmet. En kategori handler om de voksne, og den støtte som man får fra dem. Der er også en kategori med aktiviteter, som er konkrete ting, børnene har gjort, mens de var på opholdet. Den sidste kategori handler om de resultater eller forandringer, som børnene har opnået og omhandler både vægttab og øget selvværd. En enkelt har svaret alt.

Ud fra interviewene, herunder også den efterfølgende snak om børnenes post-its, er det vigtigste for børnene tilsyneladende de sociale forhold, som er knyttet til de andre børn, som at de oplever et godt sammenhold med og til de voksne, som støtter dem godt. De føler, at de passer ind, som de er og kan slappe af socialt, hvilket har stor betydning. Vægttabet betyder også noget, men det fylder mindre for de fleste af børnene.

Der indgår også et spørgsmål om det bedste ved Julemærkehjemmene i spørgeskemaerne til børnene. Svarene ses i figur 5.3. Som det fremgår, er billedet af, hvad der betyder mest ikke helt så tydeligt, idet langt de fleste har valgt alle de fire valgmuligheder, men dog især "nye venner" og "at tabe sig". Det passer godt med det barn, der har svaret "alt". Der er dog en lille overvægt, der har svaret "nye venner".

FIGUR 5.3

Hvad er det bedste ved at være på et julemærkehjem?

Anm. Baseret på 314 besvarelser.

Kilde: Spørgeskemaer uddelt på julemærkehjemmene fra september 2013 til maj 2014 til børn, der afslutter deres ophold.

DET VÆRSTE

Børnene blev på samme måde spurgt om, hvad det værste var ved opholdet, og der ses et sammendrag af svarene i boks 5.1.

BOKS 5.1

Hvad var det værste ved at være på julemærkehjem?

Under opholdet:

- At undvære sin mobiltelefon
- Hjemve
 - Familie
 - Venner
- At man skulle have sutsko på

I forbindelse med opholdet:

- Man mister kontakten med vennerne efter opholdet
- Det er svært at holde gode vaner bagefter

Anm.: Sammenrag af de post-its, som børnene selv har udfyldt om, hvad der var det bedste ved deres ophold på julemærkehjemmet.

Kilde: Interviews foretaget på Julemærkehjemmene i foråret 2014.

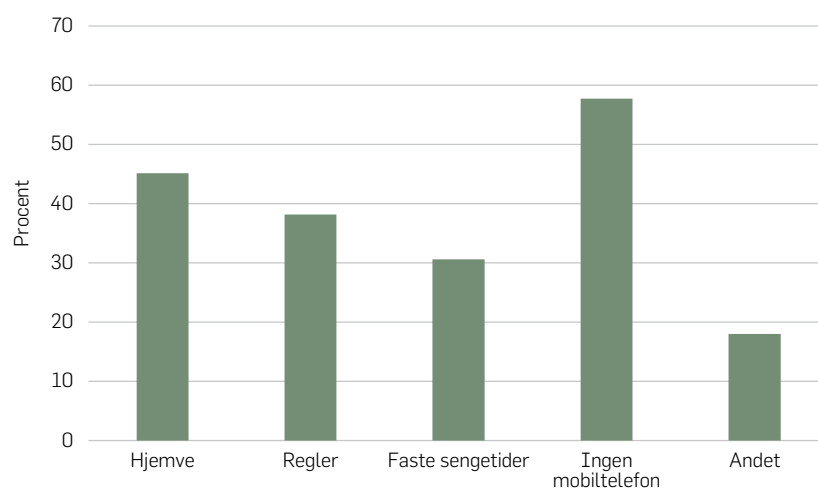
Her blev mest svaret ting, som vedrørte selve opholdet, for eksempel at det var svært at undvære mobiltelefonerne, eller at de havde hjemve. Der var også var en del som nævnte emner, som vedrørte tiden efter ophol-

det, herunder at de har mistet kontakten med vennerne og har svært ved at holde de gode vaner. I boks 5.1 ses et sammendrag af svarene.

Der indgår ligeledes også et spørgsmål om det værste ved at være på Julemærkehjem i spørgeskemaerne til børnene. Svarene fremgår af figur 5.4. Igen er det nogle af de samme ting, der fremhæves, men i skemaet har man kun kunne vælge mellem faktorer, der knytter sig til selve opholdet. Når børnene bliver spurgt mere frit som i interviewet kom de selv ind på emner, der vedrørte tiden efter.

FIGUR 5.4

Hvad er det værste ved at være på julemærkehjem?

Anm.: Baseret på 314 besvarelser.

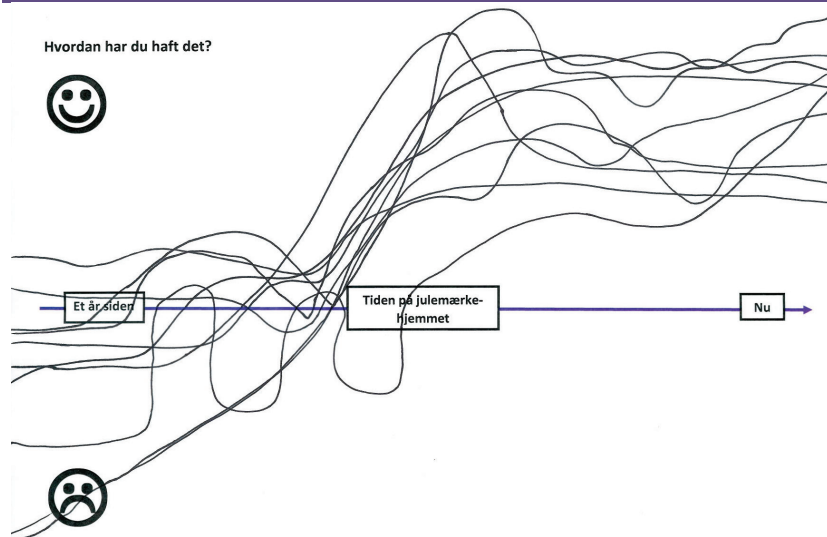
Kilde: Spørgeskemaer uddelt på julemærkehjemmene fra september 2013 til maj 2014 til børn, der afslutter deres ophold.

UDVIKLINGEN

Vi bad i interviewene børnene om at optegne en kurve over, hvordan de oplevede at have haft det før, under og efter opholdet på Julemærkehjemmet. Her har alle børn tegnet en kurve med en stigning under opholdet, som derefter har udviklet sig forskelligt. I figur 5.5 er alle børnes kurver sat ind i en samlet ”graf”.

FIGUR 5.5

Hvordan har børnene haft det før under og efter opholdet på Julemærkehjemmet?

Anm.: Hvert barn har udfyldt et ark med en kurve over, hvordan de synes, de har haft det fra ca. et år før opholdet, under opholdet og frem til nu. Spørgsmålet er uddybet med "Hvordan synes I, at jeres humør var?" Alle streger er i ovenstående figur er tegnet ind i ét ark.

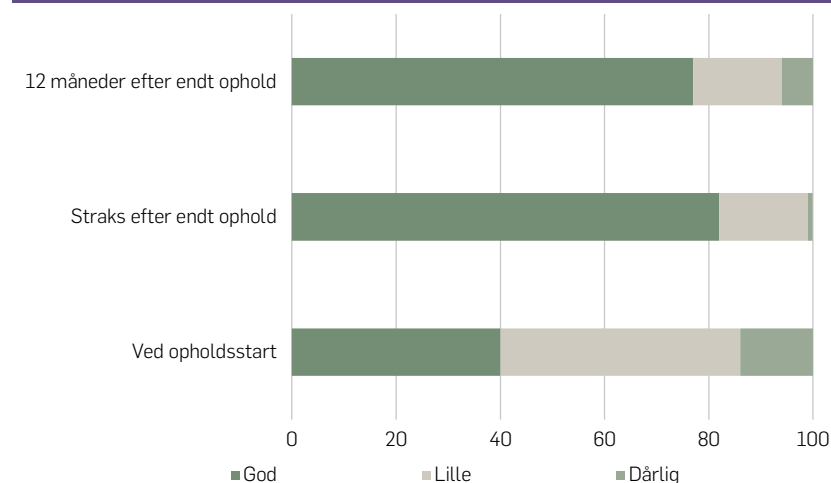
Kilde: Interviews foretaget på Julemærkehjemmene i foråret 2014.

Det er tydeligt, at de ti interviewede børn oplever, at et ophold på Julemærkehjemmet har højnet deres humør. Dette understøttes endvidere af spørgeskemadata indsamlet på Julemærkehjemmene over en længere periode (september 2011 til maj 2014), som viser, at der er sket en god udvikling på børnenes tro på sig selv fra starten af opholdet og til et år efter.

Samtidig med at det er tydeligt, at Julemærkehjemmene gør en stor forskel i børnenes liv, så ses det også, at der sker et mindre fald i troen på dem selv, efter børnene er kommet hjem fra Julemærkehjemmet. Perioden efter opholdet betegnes i interviewene som svær, hvilket beskrives nærmere i næste afsnit.

FIGUR 5.6

Hvordan er din tro på dig selv?

Anm.: Baseret på 196 besvarelser.

Kilde: Spørgeskemaer indsamlet på Julemærkehjemmene fra september 2011 til maj 2014.

DEN SVÆRE HJEMKOMST

I interviewene med børn og forældre blev der talt meget om, hvordan det er at komme hjem igen, da projektet jo i høj grad retter sig mod at sikre en god overgang til hjemmet. Der blev i denne sammenhæng talt mest om de håndgribelige emner, som mad og motion, både hvad der havde ændret sig, og hvad der var svært.

MAD

Børnene fortæller i interviewet, at de var meget bekymrede for, om de ville kunne holde vægten og fastholde de nye vaner. Men da de kom hjem, var det måske alligevel ikke så svært, som de havde forestillet sig. Flere børn oplever, at de simpelthen ikke har lyst til de usunde ting, som de førhen havde, men at de får det dårligt af dem.

Forældrene beskriver på samme måde, hvordan børnene, efter opholdet, selv kan styre deres madindtag, både i forhold til hvad de spiser, og hvor meget de spiser. Både børn og forældre fortæller om, at børnene selv siger fra overfor usund mad og fx retter forældrene i, hvad der skal købes ind, eller hvad der skal i madpakken.

Børnene fortæller, at familien i høj grad bakker op, og flere har ændret madvaner derhjemme. Der er også nogle børn, der fortæller, at vennerne bakker op ved at spise anderledes. Samtidig beskriver mange af

børnene, hvordan det stadig er rigtig svært, fordi omverdenen ikke har ændret vaner i takt med dem selv:

Det er svært at se, at de andre spiser noget andet, end man selv gør.

I familien kan det for eksempel være, at barnet laver noget mad til sig selv, hvis familien køber fastfood, eller at den ene forælder ikke støtter op om de nye madplaner. Der er en særlig problematik omkring søskende, som ofte ikke støtter op om de nye madvaner:

Barn 1: Det er ligesom min storesøster, hun siger ”whatever” med gram, og så tager hun en hel Haribopose.

Interviewer: Så de (forældrene) spiser sundere, men ikke jeres søskende?

Mange i kor: Nej (griner bekræftende).

Barn 2: Det er kun ens forældre, der støtter op.”

I forældrenes interview blev der også snakket om søskende, og der er det samme billede af søskende, der spiser noget andet end det barn, der har været på Julemærkehjem:

Forælder 1: Hun tager frugten, og de andre de går i køleskabet, de tager ikke hensyn

Forælder 2: Nej, det samme gør (xx) heller ikke, hun er hjemme fra efterskolen. Det er jo lige før, hun spiser mere end faderen ikk’?

Forælder 3: Vores siger også ”skal vi virkelig indrette vores hverdag efter (xx)”? - og så siger vi ”nej, det skal I selvfølgelig ikke, men aftensmaden, der spiser vi jo ens”.

Som det ses, synes forældrene ikke, at de andre søskende skal indrette sig efter det barn, der har været på Julemærkehjems nye vaner. Det kan gøre det svært for børnene at holde de nye vaner, når de usunde ting er i huset, og de ser deres søskende spise dem.

På samme måde beskriver flere børn, at det er hårdt, når de hører, at forældrene åbner chipsposer i stuen, efter at de selv er kommet i seng. De lægger altså meget mærke til, hvad resten af familien spiser.

Der er også flere børn, der beskriver, hvordan det er svært at se de andre i skolen spise usunde ting i frikvarterne:

For eksempel min skole ligger lige over for købmanden, og der kommer altid folk over og har købt en stor pose Oreos eller cola, og så sidder man sådan og ... (viser at man banker i bordet).

Barn 1: I frikvarterene, så spørger jeg nogle veninder, om de vil lege. Men der er det problem, at alle spiser sådan nogle Yum-Yum nudler.

Barn 2: Nogle fra min klasse, de køber kebab fra boden hver dag. Det er værre.

Nogle af børnene beskriver, at det gør det svært for dem at være sammen med dem fra klassen, mens andre ikke synes det.

MOTION

Når der bliver talt om motion, efter de er kommet hjem fra Julemærke-hjemmene, så er det tydeligt, at mange af de interviewede børn er blevet meget mere aktive. De er for eksempel begyndt at gå til fritidsaktiviteter, som de ikke gik til før, og de går ture og cykler i skole. Ofte er familien også aktive med opbakning til ændrede vaner:

Vi har sådan en grusvej. Der er sådan 4 eller 5 km., så går vi den eller løber den. Min far vil også gerne med ud nu, før i tiden, der dovnede vi bare på sofaen.

Der er også nogle af børnene, der ikke holder motionsplanerne, efter de er kommet hjem. Forældrene opfordrer dem måske til at gå ture mv., men de håndhæver det typisk ikke. Et barn fortæller:

Min mor siger, at jeg selv må tage ansvar for det, hvis jeg ikke får gjort det. Hun gider ikke komme herved og få skæld ud for, at hun ikke har hængt mig op på det.

SKOLEN

Det kan være svært at komme tilbage i skolen for de børn, som er blevet mobbet. En forælder beskriver det således:

... der havde de rykket sig *belt* vildt. Og så kommer de tilbage til en klasse, hvor man har været væk i 10 uger, og der er ikke sket en skid, vel? Så du kommer herop fra, i hvert fald for (xx) vedkommende, og så ryger du bare derned igen, for det er derned, hvor bunden den ligger. Og vi står med de samme problemer i dag.

PSYKE

Børnene synes stadig, at de har det psykisk meget bedre end før, de kom på Julemærkehjem, hvilket blandt andet afspejler sig i de kurver, de selv har tegnet med deres humør, jf afsnittet om udviklingen. Det samme beskriver forældrene. Begge grupper taler om øget selvværd og selvtillid og en eget større grad af mod og selvstændighed. Et barn har fx vist en stærkere psyke ved at holde oplæg for klassen ved hjemkomst om Julemærkehjemmet. Børnene fortæller også, at de stadig har glæden i sig.

ANSVAR OG OPBAKNING

Forældrene lægger meget vægt på, at børnene har lært at styre det selv og fået nogle nye, gode vaner, som de kan overholde. De forklarer blandt andet, at de alligevel ikke kan bestemme over børnene, når de ikke er der, så derfor vil de helst ikke lave mange regler:

... men det er jo også hende, når hun kommer ud i verden, eller nogle steder hen, så skal hun også lære det her, det er min begrænsning. Så vi har heller ikke haft så meget med ”*du må kun tage*” eller ”*alle må kun tage*.”

Børnene bruger deres viden fra Julemærkehjemmet til at være med til at styre familiens madvaner, fx ved at købe ind og lave mad. I forhold til indkøb siger en forælder:

... (xx) kan godt finde på at tage ting op, som jeg har taget, og lægge tilbage og bytte den med en anden, som har et nøglehulsmærket.

Børnene fortæller, som tidligere nævnt, også, at de selv siger meget fra overfor usund kost, som blandt andet tilbydes i familien.

Samtidig er forældrene, når de taler om ansvar, meget enige om, at hovedansvaret ligger hos dem, og at deres børn er for unge til, de kan tage det ansvar. Men reelt set ligger meget af ansvaret hos barnet selv. Der er enkelte eksempler fx på, at et barn *skal* cykle i skole, eller at forældrene ikke vil købe sodavand, men ellers opstiller forældrene ikke mange regler, og det er op til børnene at holde sig på sporet.

At der ikke er mange regler, er dog ikke ensbetydende med, at forældrene ikke bakker op. Alle børnene fortæller om en stor opbakning hjemmefra i form af ros og opmuntring. En anden vigtig opbakning, som de fleste familier udviser i større eller mindre grad er ændrede kost- og motionsvaner. Begge slags opbakning udvises også fra venner. Opbakningen fra både familie og venner beskrives som enormt vigtig for børnene i deres fastholdelse af de nye vaner.

Noget af det sværeste for børnene er, når familie eller venner fortsætter deres usunde vaner foran barnet.

DELKONKLUSION

En sammenfatning af, hvad der af de forskellige målgrupper betegnes som de vigtigste formål med et Julemærkehjemophold, og hvordan man må formodes at nå dertil, er sat ind i en forandringsteori i figur 5.7. De lyse bokse er selve teorien, som overordnet set består af to dele: en der handler om livstilssændringer og fysisk sundhed, og en der handler om den psykiske og trivsel. Det er de to elementer, som Julemærkehjemmene skal fremme. Det ses, at de to kæder hænger sammen flere steder, idet den fysiske og psykiske sundhed ikke kan skilles meningsfuldt ad for børnene.

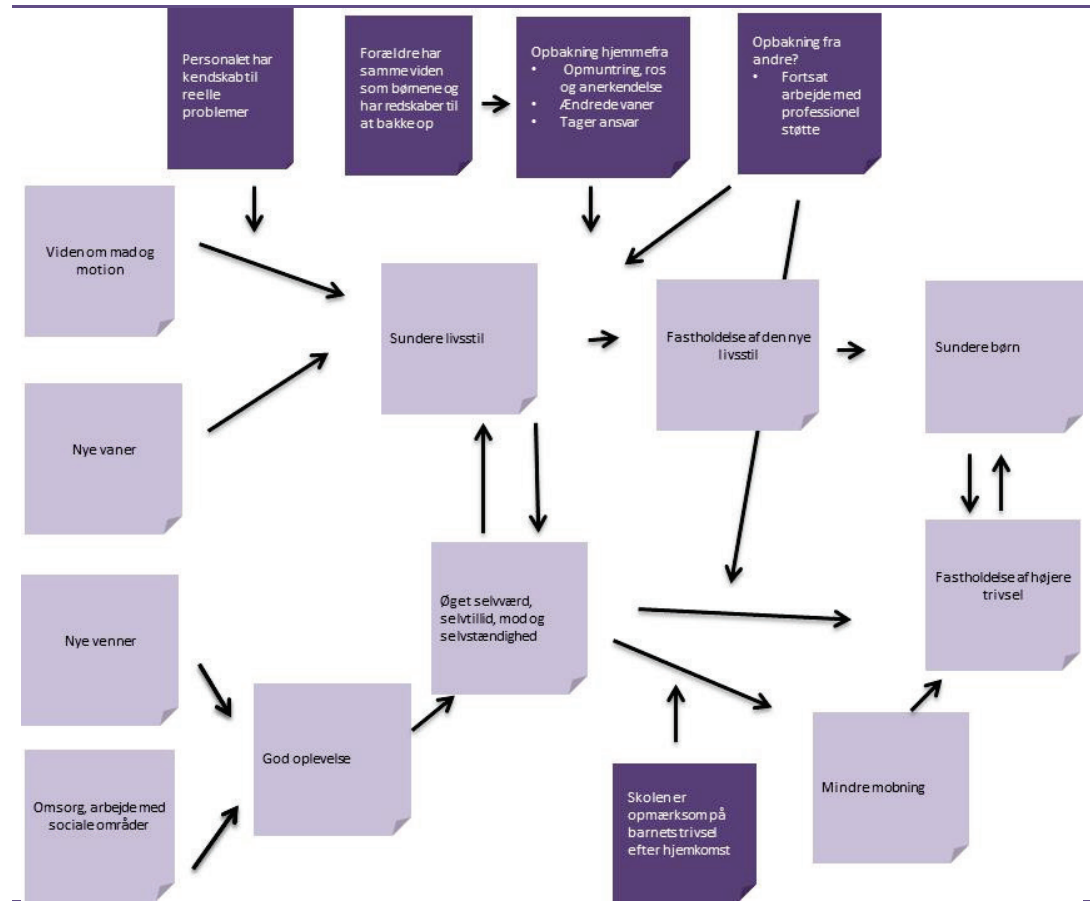
De mørke bokse skal ses som moderatorer i forandringsteorien, dvs. forudsætninger for, at den forventede udvikling kan ske. Disse moderatorer spiller en afgørende rolle i evalueringen af projektet. Som det ses i figur 5.1, så er der indsat fem moderatorer:

1. Personalet skal have kendskab til barnets og familiens reelle problemer for at kunne yde den rette støtte og omsorg og give barnet og familien de rette værktøjer med hjem.
2. Familiens opbakning er en forudsætning for, at livstilsændringerne kan fastholdes. Det kan både være i form af opmuntring, men også ved, at hele familien selv ændrer vaner og måske tager mere ansvar for at fastholde aftaler vedrørende sundhed med børnene.
3. En forudsætning for dette er, at familien får den samme viden som børnene og de rette redskaber til at kunne bakke op.
4. Opbakning fra andre, fx den kommunale sundhedstjeneste, kan være en relevant forudsætning for at sikre fastholdelsen af både livstilsændringerne og trivslen generelt.
5. Hvis der har været mobning, og barnet skal tilbage til samme skole/klasse, er det en forudsætning, at skolen tager hånd om dette, hvis mobningen ikke skal fortsætte.

I den følgende del af rapporten vil de nævnte moderatorer være i fokus, da de spiller ind på børnenes udbytte af Julemærkehjemmene.

FIGUR 5.7

Forandringsteori Julemærkehjemophold.

Anm.: De lyse bokse er selve forandringsteorien, mens de mørke er moderatører/forudsætninger for teorien.

Kilde: Egen analyse på baggrund af interview med børn, forældre, pædagoger og forstandere på Julemærkehjem i foråret 2014.

FORÆLDRESAMARBEJDET – FORELØBIGE RESULTATER

GENERELT

Alle interviewede grupper, dvs. børn, forældre, pædagoger og forstandere tilkendegiver, at forældreinvolvering er afgørende for et succesfuldt ophold. Flere nævner det uopfordret som noget af det vigtigste, og alle svarer, når de spørges, at det betyder rigtig meget. En af de interviewede siger for eksempel om forældreinddragelsens rolle:

Interviewer: Tror I, at den her øgede forældreinddragelse gør en forskel for børnene på sigt?

Pædagog: Det tror jeg, ja, helt klart. Det gør jeg, fordi forældre bliver mere klar over, hvad det er barnet er inde i, ikk'? Så de kan snakke sammen på et helt andet plan. Så det tror jeg helt sikkert er afgørende

Alle grupper er i øvrigt også enige om, at samarbejdet har været godt. Forældrene lægger vægt på, at de er blevet løbende inddraget og ringet op, fx hvis barnet har været ked af det, da hun ringede hjem, men efterfølgende er blevet glad igen. Personalet fortæller, at de lægger vægt på at kontakte forældre, både når der er problemer, og når det går godt. Samtidig giver forældrene udtryk for, at de altid bare kunne ringe, hvis der var noget.

Det var lige meget, hvornår du ringede herop, så var der hjælp at få, lige med det samme.

Især hvis barnet har hjemve, er det vigtigt, at forældrene bakker op om, at det er den rigtige beslutning, at barnet er på Julemærkehjem. Ellers vil barnet mærke tvivlen og endnu mere ønske at komme hjem. Hvis forældrene fx selv viser, at de har det svært, kan det blive sværere for barnet, hvilket nedenstående citat viser:

Der er også nogle, der bekymrer sig, fordi deres forældre har det så svært. 'Hvem skal så passe på mor og far, når jeg er hernede?'. Nogle af dem har jo ansvar for deres forældre.

Der er gennem en årrække op til projektet blevet færre weekender, hvor børnene bliver på Julemærkehjemmet, dvs. flere weekender hvor de skal hjem i løbet af de ti uger, som opholdet varer. Det gør det sværere for børnene at få "kappet navlestrengen", som det udtrykkes, og gøre sig mere fri af forældrene. Til gengæld giver det forældrene mere ansvar allerede under opholdet, da de har ansvaret for, hvordan det går i weekenden. Det gør måske overgangen lettere, når barnet kommer hjem.

Et vellykket ophold kræver en tillidsfuld relation og åben dialog. Det skabes netop gennem dette projekt, hvilket uddybes i de kommende afsnit om de forskellige elementer. Kendskabet til hinanden er en væsentlig del af, at det lykkes. I nedenstående citat fortæller en pædagog, at han er begyndt at identificere sig med forældrene, når de kommer på besøg, og det gør, at han er mere tilbøjelig til at ringe til dem senere og fortælle om, hvordan deres børn har det. Kendskabet skaber identifikation, som er med til at styrke den dialog, som også er vigtig for forældrene.

Jeg kan se det på nogen af forældrene om søndagen, så tænker jeg, hvis jeg selv havde sådan nogle børn, så tænker jeg "nu ringer jeg sku hjem" (til børnenes forældre).

Pædagogerne på begge Julemærkehjem skriver, at der er meget stor forskel på, hvordan forældrene var involveret tidligere, dvs. for en del år siden, i forhold til nu. De forklarer begge steder, at der tidligere var nogle forældre, der bare afleverede deres børn, og stort set hentede dem 10 uger efter. Det skal siges, det ikke har været inden for de seneste år, da arbejdet med forældreinddragelse som nævnt også var i gang inden dette projekt.

Opbakningen til de forskellige dage fra forældrenes side er overordnet set høj, men svingende. Mange forældre har brug for en reminder for ikke at glemme det. Som en del af indsatsen er pædagogerne meget klare i udmeldingerne og forventningerne til forældrene allerede fra starten. Der lægges vægt på, at det er et fælles projekt, og at det er vigtigt, at de bakker op, blandt andet ved at deltage på de forskellige dage.

På samme måde er personalet klare, når de skal snakke om problemerne. På begge Julemærkehjem lægger de vægt på at sige tingene ligeud og ikke have berøringsangst, som de oplever, at forældrene er blevet mødt med mange andre steder. Et eksempel kan være at fortælle forældrene, hvordan det påvirker børnene, når deres forældre skændes. En af pædagogerne fortæller, at så længe man siger tingene respektfuldt, så kan man sige meget.

INFODAG

Infodagen inden selve opholdet er det sted, hvor børnene møder dem, de skal starte med for første gang, og forældrene får også mødt hinanden og set stedet og omgivelserne.

Børnene betegner det som spændende at se ansigterne på dem, de skal starte sammen med, og selv om de tilsyneladende ikke snakker så meget sammen til selve infomødet, er det med til at give dem en øget tryghed omkring det med at skulle starte. Personalet fortæller også, at nogle af børnene får hinandens telefonnumre og sms'er sammen inden opstarten, så på den måde er der allerede dannet nogle relationer.

For både børn og forældre har det at se stedet og omgivelserne en gang til (de fleste har set det en gang til formøde) også givet en øget tryghed. De bliver fx vist rundt af nogle af de børn, som på det tidspunkt var på Julemærkehjemmet, hvilket en af forældrene betegner som fantastisk.

Samtidig var det med til at gøre, at barnet følte, at hun allerede kendte en, som ville være her, når hun startede.

Det er på infodagen, at forældregruppen mødes først gang, og grundlaget for netværket dannes. Det er forskelligt, hvor meget forældrene taler sammen, da det afhænger af, hvordan dagen konkret er planlagt. På nogle infomøder får de lejlighed til at tale om deres forventninger, og hvordan de vil tackle udfordringer, og her får de gavn af hinandens erfaringer og gode råd.

Noget af det nye ved infodagen er, at forældrene møder en stor del af personalet, herunder de pædagoger, som er i teamet/afdelingen omkring barnet. Tidligere mødte de typisk kun én pædagog, nemlig kontaktpædagogen. Det at have mødt flere pædagoger øger trygheden for forældrene, hvilket illustreres af følgende citat fra en forælder:

... (det var rigtig godt at) se nogle af de voksne og se, at de faktisk også var søde og rare, og sjove.

At have mødt flere fra personalet gør, at den løbende kontakt bliver lettere, idet forældrene altid kan få fat i en fra personalet, som de har mødt, både i telefonen eller når de kommer og henter eller afleverer i forbindelse med en weekend. Forstanderen på Fjordmark fortæller:

Jeg synes, jeg kan mærke i hverdagen, at den der sårbarhed, hvis en bestemt pædagog ikke er på arbejde, den er ikke så markant. Når jeg tager telefonen, så kan jeg næsten altid finde en fra teamet. Det er rigtig rart og betryggende for forældrene. Selv om de har en primær kontaktpædagog, så har de et team at trække på, som de har ansigter på. Det med at tale i telefon med en, man ikke har set, det er svært, især hvis det er noget, som er svært at tale om. Så det betyder meget at have mødt dem.”

Personalet beskriver også, at det også går den anden vej – at det er nemmere for dem at kontakte forældrene om en problemstilling, når man har mødt dem i forvejen. I det hele taget giver det en mere åbenhjertig dialog, og det er dermed nemmere at samarbejde om at hjælpe barnet bedst muligt.

Forældrene møder udover pædagogerne også fx køkkenleder og lærere fra skolen, hvilket på samme måde kan gøre kommunikationen lettere i løbet af opholdet. Ved de efterfølgende besøgssøndage er køkkenleder også tilstede og bliver ofte brugt af forældrene.

På infodagen får forældrene altid en masse information, hvilket en fra personalet betegner som ”et bombardement af informationer”. Informationen er vigtig, men det er ikke sikkert, at forældrene husker det hele bagefter. Evalueringen tyder på, at det kan betale sig også at have fokus på erfaringsudveksling og netværksskabelse mellem forældrene i en form som faciliteres af personalet.

FORÆLDREDAG

Forældrene er generelt glade for forældredagen, fordi man lærer de andre forældre at kende og får snakket nogle emner igennem. En forælder beskriver betydningen af at møde de andre forældre:

Såvel for at børnene finder nogle soulmates, som har det på samme måde, så er det fandeme også rart som forælder at finde nogen, der har de samme problemer at slås med derhjemme. Det ved at det er op ad bakke, når man skal ud og dyrke motion, det er op ad bakke, når man ikke må tage slikket, det er op ad bakke så mange gange i løbet af en uge. Og det er altså rart at møde nogle ligesindede, det er det i hvert fald for mig, og så er det jo lige meget, om det er overvægt eller mobning, for man står tit

med de samme problematikker, man står med et barn, som er ked af det.

Personalet beskriver, at man tydeligt kan mærke, at der er skabt mere netværk blandt forældrene. Der beskrives en tryggere og mere afslappet stemning, når forældrene kommer for at hente og bringe deres børn og på besøgssøndagene. Forældrene beskriver også selv, at det er rart i de situationer lige at hilse på kendte ansigter.

I nogle grupper bliver der lavet Facebookgrupper, og her beskrives det på samme måde, at det er rart at se, at andre har nogle af de samme oplevelser og problemer, som man selv har. Grupperne løber dog typisk ud i sandet efter et stykke tid, og forældrene siger, at de ikke har meget kontakt efter opholdet.

Også pædagoger og forældre kommer til at lære hinanden bedre at kende på forældredagen, hvilket især pædagogerne lægger meget vægt på. En pædagog forklarer betydningen af det:

Der kan jeg mærke, at jeg ved lidt mere. At Ole har to rottweilere derhjemme og sådan noget og går tur med dem sammen med far og mor. Sådan nogen ting. Jeg synes, at det er nemmere at sige de svære ting, og ja, og få aftalt nogen ting også, konkrete aftaler og sådan noget, for det kræver også lidt, at man stoler på hinanden, når man skal lave de aftaler.

Han forklarer også, at han selv giver mere af sig selv på forældredagene og fortæller mere private ting om sig selv, fordi det falder naturligt. På den måde lærer forældrene også pædagogerne bedre at kende, og den gensidige tillid og dermed dialog forbedres.

Nogle forældre synes, at tiden på forældredagen godt kan blive lang, og at de oplever, at de ikke helt vidste, hvad de skulle. Her blev der dog talt både om forældredag og besøgssøndagene (søndagene i de weekender, hvor børnene bliver weekenden over på Julemærkehjemmet og forældrene kommer på besøg). En forælder siger:

Jo altså, så skal der være nogle aktiviteter, man ligesom skal gøre. For det bliver også akavet at skulle sidde ved et bord.

Pædagogerne forklarer, at der er stor forskel på, hvor meget forældregrupperne snakker sammen af sig selv, og hvor meget de skal hjælpes i gang. I grupper, hvor snakken går trægt, eksperimenterer de fx med at lægge kort frem med emner, der kan diskuteres. En af forstanderne siger også, at der er mindre brug for aktiviteter, fx på besøgssøndage, da der er skabt netværk, og forældrene bedre kan klare det selv. Men den ene gruppe forældre lægger meget vægt på, at det gik nemmest, når der var planlagt noget, for at tiden ikke skulle blive lang og akavet.

En enkelt forælder siger, at hun ikke fik så meget ud af forældredagen, da de selv havde arbejdet med kosten derhjemme.

En konkret ting, der kommer ud af nogle af forældredagene, er, at den handleplan, som de laver til tiden efter Julemærkehjemmet kan blive kvalificeret af, at man allerede starter arbejdet på den der. Der går en pædagog rundt og giver sparring, og efterfølgende kan man undersøge om elementerne er realiserbare, fx om det er muligt at gå til hockey i barnets hjemby. På den måde kan den endelige version af handleplanen bære mere præg af at være en aftale, da tingene er undersøgt og talt igennem inden afslutningssamtalen.

En forælder kom i interviewet med en ide om, at børnene kunne undervise forældrene på forældredagen, så forældrene bedre at kunne forstå børnenes dagligdag. Det kunne være en ide til den videre udvikling.

OPFØLGNINGSDAG

Opfølgningsdagen beskrives af forældre som ok. Det var hyggeligt at møde hinanden og få snakket sammen. Men samtidig prægede det dagen for nogle af forældrene, at der var relativt mange, der ikke dukkede op. Personalet forklarer på samme måde, at det er meget svingende med opbakningen til forældredagen. De oplever, at nogle familier er ”videre”, og at det for børnenes vedkommende ofte også kan handle om, hvem der ellers kommer.

Forældrene i interviewet beskriver det som en ”forpligtelse” at møde op, når man er inviteret, når nu deres børn har fået et ophold på julemærkehjemmet. I den sammenhæng er der ikke så meget vægt på at de forventer et udbytte af dagen.

Et forældrepar fortæller, at de var til opfølgningsdag op til jul, og at de her fik redskaber til, hvordan man kunne klare sig igennem juledagene. Det synes, de var rigtig godt, og de fik noget ud af det.

Forælder 1: Jamen, det havde vi jo så faktisk, vi havde et opfølgningsmode lige før jul. Og der fik vi nogle redskaber til, hvordan vi skulle komme igennem juledagene. Det var rigtig, rigtig godt.

Forælder 2: Der fik vi lige sådan en historie om, hvordan vi kunne tackle den der julesituation med de julefrokoster. Den tog (xx) i hvert fald til sig

Forælder 1: Det gjorde vi andre også.

Fra forældrenes side er det dermed lidt den samme erfaring, som der var fra forældredagen. Det, der beskrives som mest udbytterigt, er den del, hvor der er planlagt noget aktivitet.

Programmet på opfølgningsdagen er generelt meget løst. En af pædagogerne beskriver, at man måske ikke skal kalde det opfølgning, men i stedet "gensyn" for ikke at give forældrene nogen forventninger, som ikke bliver indfriet. Pædagogerne beskriver, at det er meget forskelligt, hvordan opfølgningsdagen udvikler sig. I nogle grupper snakker de løs, og det bliver måske også planlagt at gå en tur sammen. I andre grupper har de ikke så meget at sige hinanden og tager måske tidligere hjem end planlagt.

På opfølgningsmødet er der meget vægt på erfaringsudveksling, og det fungerer som regel godt. Som på forældredagen er forældrene meget åbne og ærlige. Forældrene får givetvis noget ud af det, men et andet vigtigt udbytte, som beskrives af flere pædagoger, er, at den viden, som de selv får ud af forældrenes erfaringsudveksling. Det beskrives af en pædagog:

Men ved opfølgningen, der kan man mærke, hvad det er, der er svært. Det kan gøre os klogere på, hvad skal vi forberede dem derhjemme på, hvad kan vi skrive, hvad er vigtigt, vi får med der også. Det er noget af en forskel, som har været vigtig, synes jeg, positivt.

Erfaringsudvekslingen giver altså pædagogerne et input at arbejde videre med i forhold til, hvordan de bedst kan fremme forberedelsen for de næste forældre.

ANDET

RÅDGIVNINGSTELEFON

Rådgivningstelefonen er endnu ikke fuldt implementeret på Julemærkehjemmene, hvorfor der endnu ikke er erfaringer med virkningen af den.

Både forældrene, som er blevet præsenteret for tiltaget, og personalet er umiddelbart positive overfor telefonrådgivningen.

Personalet beskriver, at forældrene altid har haft muligheden for at kontakte personalet, men at rådgivningstelefonen systematiserer opkaldene og gør rådgivning lettere tilgængelig for forældre af børn, som har afsluttet deres ophold.

MANDAGSVEJNING

Mandagsvejningen er et af de nye elementer, som diskuteres meget blandt personalet og lederne.

Diskussionen går især på, om der bliver for meget fokus på vægten med vejninger to gange om ugen. En pædagog siger for eksempel "Man skal ikke møde børnene på vægten" og mener, at det er bedre at have fokus på selvværd og selvtillid og se børnene som hele mennesker. Flere oplever også, at børnene bliver kede af det i forbindelse med vejningen. En forstander forklarer:

Det har måske været lidt svært at skulle tilbage efter en weekend, fordi man har hjemve, hvis man så ovenikøbet skal konfronteres med, at man har taget et kilo på, så kan det altså næsten være fuldstændig uoverskueligt. De kan blive simpelthen så kede af.

Hvis børnene har taget på, kan det være et stort nederlag, og det kan tage tid at bygge dem op igen. Omvendt kan det være en god anledning til at få børnene til at se vægtproblemet i øjnene og handle på det ved at komme ud og lave noget motion.

Der er også nogle praktiske problemer knyttet til vejningen. Der er nogen, der ikke vejer for meget, skal de også vejes to gange om ugen? Her risikerer man måske at skabe et problem, der ikke er der i forvejen. Det kan også være svært at bruge resultaterne til noget, da vejningerne ligger så tæt.

I forholdet til forældresamarbejdet kan mandagsvejningerne ses som et godt strategisk redskab. En fra personalet siger, at det er med til at styrke samarbejdet mellem personale og forældre. Omvendt synes nogle, at det kan virke meget hårdt overfor forældrene at holde øje med præcis hvordan vægten ændrer sig i weekenden, og at Julemærkehjemmet fraskriver sig noget ansvar ved at gøre det.

På Julemærkehjemmet i Hobro siger de, at de bruger mandagsvejningerne til også at have en lille snak om, hvordan det er gået i weekenden. Inden selve vejningen kigger de i Familiens bog, og ser hvad der er skrevet og spørger barnet til forventninger til vægten, og om der har været noget, der var svært. Personalet kan ud fra snakken mærke, hvis børnene ikke modtager den støtte hjemmefra, som de har brug for. Så ringer de til forældrene og fortæller, at de har brug for mere støtte.

Det eneste forældrepar, der har prøvet at blive ringet op efter en mandagsvejning, taler om det som noget positivt, som faktisk har haft en god betydning:

Jeg synes da faktisk, at det har været rigtig godt. Fordi (xx) har sådan set taget på i mange weekender. Selvom vi har gjort alt det rigtige, og hvad kan vi så gøre? Så har de (pædagogerne og barnet) egentlig fået en god snak om det og så noget med at gå tidligt i seng. Hvor hun har syntes, at nu var det weekend, og hun var hjemme, så haster det ikke sådan lige med at komme i seng.

Men at have en sengetid, det hjalp faktisk. Så kunne hun tabe sig igen.

De børn, som har snakket om det, siger, at de synes, vejningen var nervepirrende og spændende, men også, at de kunne tænke ”åh igen” inden vejningen. Men de pågældende børn havde aldrig taget på mellem vejningerne.

Efter børnene er kommet hjem, bliver de ikke vejret så tit. En forælder siger eksplicit, at de ikke vil have for meget fokus på det.

Mandagsvejninger ser altså ud til at leve op til formålet om at skabe en bedre sammenhæng mellem, hvad der sker hjemme, og hvad der sker på Julemærkehjemmet og skabe nogle anledninger til at inddrage forældrene. Spørgsmålet er, om det skaber for meget fokus på vægten, og derigennem er et problem for børnene.

OPSAMLING

I tabel 6.1 er de tre dage, som er primære i det nye forældresamarbejde, sammenfattet i forhold til, hvad der sker på dagene, hvordan de hver især virker, og hvilken påvirkning der kommer ud af det.

RELATIONEN MELLEM FORÆLDRE OG PERSONALE

Det udbytte, som fremhæves stærkest i interviewene, er en styrkelse af relationen mellem forældre og personale på Julemærkehjemmene. Personalet lærer forældrene at kende og får dermed en viden og en forståelse, som de kan bruge i arbejdet med børnene. Forældrene kommer til at kende personalet og føler sig trygge ved, at barnet er på Julemærkehjem og til de metoder, de bruger. Begge dele er med til at styrke sammenhængen og understøtte udbyttet af Julemærkehjemopholdet.

NETVÆRK

En anden ting, der fremhæves i interviewene, er forældrenes netværk med hinanden og betydningen af dette. Forældrene beskriver, at det er virkelig rart at tale med andre, der har de samme udfordringer, som de selv har. Det styrker fællesskabet, og de kan bruge hinandens erfaringer. Det gør det også rarere at færdes på Julemærkehjemmet for forældrene, idet de kender andre, og dermed bliver de typisk hængende længere, end de ellers ville. På den måde opnår man en positiv spiral, hvor forældrenes involvering i opholdet vokser.

En styrkelse af forældrenes netværk kan påvirke udbyttet af et Julemærkehjemophold på to måder. For det første kan forældrene gøre direkte brug af hinandens erfaringer, hvilket kan hjælpe dem i forskellige

situationer. For det andet er fællesskabet med til at gøre forældrene stærkere og mere robuste, hvilket de har brug for, når de skal støtte deres børn og for eksempel møder modgang eller skal sige ”nej” mange gange.

TABEL 6.1

Opsummering af elementer ved forældresamarbejdet, og hvordan de virker.

	Infodag	Forældredag	Opfølgningsdag
Hvad sker der?	Ser stedet Møder de andre børn og forældre Møder personalet Oplæg om kost mv. Forventningsafstemning	Erfaringsudveksling Gåtur eller lignende Evt. oplæg Evt. arbejde med handleplan	Erfaringsudveksling Evt. oplæg om, hvordan man tackler tiden efter Julemærkehjemmet
Resultater/virkninger	Spirende netværk Kendskab til personalet øger trygheden og fremmer dialogen/samarbejdet under opholdet Tryghed for børnene at have set de andre børn	Netværk mellem forældre – > fællesskab Får ideer fra hinanden Personale og forældre lærer hinanden bedre at kende – > tryk og tillidsbaseret base for samarbejde	Hygge i det etablerede netværk Brug af andres erfaringer Oplæg kan bruges Personalet får viden om, hvordan det er for familierne bagefter.
Påvirkning af udbyttet	Tillidsbaseret dialog mellem forældre/personale fremmer personalets muligheder for at støtte optimalt. Tilliden til personalet betyder endvidere, at forældrene bakker op om den måde de arbejder på, hvilket øger sandsynligheden for, at de vil fortsætte med det derhjemme. Netværk mellem forældre gør dem mentalt stærkere, og dermed er det nemmere for dem at støtte deres børn. Erfaringsudveksling mellem forældre giver viden og inspiration til, hvordan de kan bakke op. Forældre opnår viden om kost og motion fra personalet, som matcher det, børnene har lært.		

Kilde: Egen analyse på baggrund af interview med børn, forældre, pædagoger og forstandere på Julemærkehjem i foråret 2014.

KOMMUNESAMARBEJDET – FORELØBIGE RESULTATER

STATUS

Det øgede kommunale samarbejde, som beskrevet i samarbejdsmodellen mellem de to deltagende Julemærkehjem og kommunerne vest for Storebælt, ser endnu ikke ud til at virke efter hensigten.

I den gruppe børn og forældre, som er interviewet, har størstedelen ikke haft kontakt med en kommunal kontaktperson.

Personalet beretter, at der er udpeget en tovholder i de involverede kommuner, og at Julemærkehjemmet som noget nyt modtager breve fra kommunerne med besked på, hvem der skal være kommunal kontaktperson. Men når de ringer rundt til familierne i forbindelse med en opfølgnings telefonsamtale, er der mange familier, der ikke er blevet kontaktet. Én pædagog fortæller, at hun lige har haft et hold, hvor der slet ingen var, der havde haft kontakt med kommunen, mens andre oplever, at det varierer.

Forstanderen på Julemærkehjemmet i Hobro oplever, at

... der begynder sådan at være stigende interesse for også at komme på besøg her for de tovholdere og se, hvad det er for noget.

Meget kunne tyde på, at der er noget implementeringstid, før samarbejdsmodellen er fuldt implementeret, og den er på vej, men den har endnu ikke haft en egentlig betydning for de børn og familier, som er interviewet i forbindelse med midtvejsevalueringen.

POTENTIELT UDBYTTE

I et af interviewene med børnene var vi inde på, om de ønskede kontakt med for eksempel sundhedsplejerskerne på deres egen skole efter opholdet. Det vil børnene rigtig gerne. Nedenstående citat viser et barn, der føler, han står alene med ansvaret for sin udvikling, og at sundhedsplejersken ikke ”gider” støtte ham:

Barn: Det var meningen, hun skulle kontakte os, men det har hun ikke gjort. Hun gider ikke. (Der grines). Det tror jeg ikke.

Interviewer: Ville du gerne have, at hun gjorde det?

Barn: Ja, det ville være meget dejligt at blive vejledt af hende. Fordi det ville være dejligt, hvis der var andre, der holdt øje med det (min vægt) end kun mig.”

I citatet er der primært fokus på vægt, men andre har også fokus på trivslen. Et barn forklarer om sin kontakt med skolesundhedsplejersken:

Jeg tænker, det er godt, for hun holder jo også lidt styr på, hvad jeg gør og sådan noget. Hun følger med i, hvad der sker i skolen.

På midtvejsseminaret blev de deltagende børn spurgt direkte om, hvad de kunne tænke sig at få støtte til i opfølgningen. En sagde meget konkret hjælp til at komme i gang med fritidsaktiviteter, mens en anden havde fokus på den fortsatte omsorg. Omsorgen er et vigtigt element i opfølgningen, da det kan være en vigtig forudsætning for at fastholde selvverd og selvtillid, at der er voksne, der viser den fornødne omsorg. Det kræver, at der er en kontinuerlig kontakt over længere tid, som ikke kun har fokus på vægten. En forstander beskriver:

Jeg synes, de (kommunale kontaktpersoner) skal blive en del af børnenes netværk eller bagland. Dem, der kan gribe dem, når de falder. At børn og forældre får en vished om, at når lokummet brænder, ”så kan jeg bare ringe til Doris”.

Et forældrepar fortæller, at det kommunale samarbejde faktisk ser ud til at være implementeret, og at det også har virket efter hensigten. Deres barn havde godt nok kontakt med en kommunal person et stykke tid før Julemærkehjemmet kom på tale, men kontaktpersonen havde fået relevante papirer fra Julemærkehjemmet og kunne bruge det i sit fortsatte arbejde.

Ligesom børnene giver forældrene derudover også indtryk af, at de står lidt alene med eventuelle problemer efter opholdet. De efterspør-

ger især mere fokus på skoledelen, at der er noget samarbejde med barnets skole, med fokus på trivsel og undgåelse af mobning. Flere forældre fortæller, at de mangler konkrete redskaber til at undgå mobning, og at de ikke ved, hvad de skal fortælle deres børn, de skal gøre, når de møder en, der mobber. Mange af børnene har fået det bedre i skolen, efter de er kommet hjem, fordi de har øget selvværd og selvtillid. Det gør dem mere robuste og uimodtagelige overfor mobning, men børnene kan også nemt ryge tilbage i de gamle mønstre, hvis der ikke bliver taget hånd om forholdene i klassen. En forælder siger meget rammende:

Der er rigtig mange problemer, der hænger sammen. Det er hjem, og det er skole, og det er fritidsinteresser, og hvis man ikke får sluttet kredsen ordentligt ... (så hjælper det ikke).

Skolen er et af de områder, der gør hjemkomsten svær for mange børn, så det er vigtigt ikke kun at have fokus på familien i forbindelse med hjemkomsten.

OPSAMLING

Det kommunale samarbejde spiller en stor rolle i forhold til øget udbytte. To moderatorer er opstillet i kapitel 5, som omhandler dette:

1. Opbakning fra andre, fx den kommunale sundhedstjeneste, kan være en relevant forudsætning for at sikre fastholdelsen af både livsstilsændringerne og trivslen generelt.
2. Hvis der har været mobning, og barnet skal tilbage til samme skole/klasse, er det en forudsætning, at skolen tager hånd om dette, hvis mobningen ikke skal fortsætte.

Den foreløbige evaluering af projektet understøtter vigtigheden af begge ovenstående punkter og peger dermed på, at det kommunale samarbejde er en vigtig brik til øget udbytte. Selve rammen for samarbejdet er dog ikke nok i sig selv. Der skal også være noget indhold i det kommunale tilbud, fx i form af løbende besøg af sundhedsplejerske i hjemmet. Fokus på trivsel er central i denne sammenhæng, og det kan være nødvendigt med et tilbud, der strækker sig over lang tid, for at det faktisk virker.

Der er på Julemærkehjemmene ikke direkte fokus på samarbejde med skolerne, hvilket evalueringen peger på som en mangel. Skolen er en meget vigtig del af børnenes hverdag også efter hjemkomsten og tilmed en del, hvor der ofte har været massive sociale problemer inden opholdet i form af mobning. Hvis den gode udvikling, som Julemærkehjemmet har skabt, skal fastholdes, så er det nødvendigt med fokus på, at barnet

fungerer socialt i skolen. Det kunne være et udviklingsområde for samarbejdsmodellen, da den kommunale kontaktperson er oplagt til at spille en rolle i dette arbejde.

IMPLEMENTERING

I dette kapitel beskriver vi, hvordan implementeringen af projektet er gået. Kapitlet handler om, hvilke erfaringer de har gjort sig på de to Julemærkehjem, hvad der har været udfordrende, og hvilke gode råd de vil give videre. Kapitlet er særligt rettet mod de to sjællandske Julemærkehjem, hvor projektet ikke har kørt, men som måske skal til at implementere det.

STATUS

De vigtigste aktiviteter i forbindelse med forældresamarbejdet er implementeret. Det gælder fx infodag, forældredag og opfølgningsdag samt mandagsvejninger. Det eneste, der endnu ikke er implementeret i foråret 2014, er rådgivningstelefonen, som endnu ikke har fundet sin form.

I forbindelse med det kommunale samarbejde, så er samarbejdsmodellen udviklet og godkendt af parterne, men endnu ikke fuldt implementeret af alle kommuner.

PROCESSEN

Projektet her er som nævnt en fortsættelse af en udvikling mod øget forældre- og kommunesamarbejde, som er sket over en årrække. Det kan føre til to måder at reagere på for personalet. Den ene måde er at se det som en naturlig udvikling, og at det i det hele taget er naturligt, at der hele tiden er udviklingsprojekter i gang. Det andet reaktionsmønster kan være at synes, at der sker for meget på samme tid, og at man ikke når at

etablere sig ordentligt, før man er i gang med noget nyt. Der er eksempler på begge dele i interviewene med personale og i forstandernes beskrivelse af processen

På Julemærkehjemmet i Kollund beskriver medarbejderne implementeringen:

Medarbejder 1: Det var jo en arbejdsopgave. Når man arbejder med mennesker, er man jo vant til at skulle omstille sig.

Medarbejder 2: Vi er også et hus, der udvikler sig meget, sådan er vi bare, når jeg tænker på de år, vi har været her, så har vi udviklet os virkelig meget.

På Julemærkehjemmet i Hobro fortæller de om, at det hele er gået hurtigt, og at der var mange ting på en gang. Det spiller muligvis ind, at der har været udskiftning i ledelsen, mens projektet har kørt. Forstanderen på Julemærkehjemmet i Kollund siger dog også, at det nye har været overvældende for nogle medarbejdere, og at det har kostet meget energi.

En medarbejder siger yderligere:

... Og det var jo det, vi gjorde i begyndelsen, fordi der hele tiden blev bygget på, og vi ikke havde helt styr på, *"hvad er det, lige vi skal"*.

Især på Julemærkehjemmet i Kollund bliver processen af personalet beskrevet som relativt gnidningsfri. I interviewene blev det beskrevet, at den nye organisation med teamstruktur hurtigt blev meldt ud, teamene var blevet godt fordelt, og medarbejderne var meget med fra opstarten. På begge Julemærkehjem har det præcise indhold af info-, forældre- og opfølgingsdag været frit, så teamene/afdelingerne selv havde en høj grad af indflydelse på, hvad der skulle ske. Det har skabt ejerskab til projektet, hvilket har haft en stor betydning. En medarbejder i Kollund opsummerer implementeringen:

... det er en solstrålehistorie i forhold til, hvordan det er blevet indarbejdet hos medarbejderne. Der har været en plan, der har været tid til det, der har været stor indflydelse. Så kommer det også til at køre.

På begge Julemærkehjem nævner de samarbejdet og ensretning på tværs af Julemærkehjemmene som en stor del af implementeringen af projektet. Det enkelte Julemærkehjem har tidligere kunne køre tingene på deres egne måde, men nu skulle de blive enige om formen på forældresamarbejdet, kostpolitik mv. Det har været en udfordring, men personalet omtaler det også som om, det har været interessant at arbejde med.

Også internt på Julemærkehjemmet har ensretningen på nogle måder ført til mere struktur. En medarbejder fortæller:

Jeg kan da mærke, at det skaber en anden struktur end før (..) nu er jeg da helt sikker på, at mine kollegaer sidder med den samme mappe, som jeg gør til forbesøget og slutsamtaler.

Forstanderen på Julemærkehjemmet i Kollund beskriver, at projektet selvfølgelig har været en udfordring for nogle, og hun lægger vægt på, at medarbejderne er forskellige. Nogle vil gerne være med til at udvikle, mens andre helst bare vil have at vide, hvad de skal gøre. Nogle bliver motiverede af forandringerne, mens andre synes, der sker for meget nyt på en gang. Samtidig er der nogle, der bliver skræmt af at skulle holde oplæg for forældre, mens andre godt kan lide at tale. Hendes opgave har i høj grad været at håndtere forskellighederne og at støtte medarbejderne i processen ved at anerkende og give feedback.

Tidligere var det på Julemærkehjemmet i Kollund kun enkelte medarbejdere, der havde ansvar for forældresamarbejdet. Forstanderen fortæller, at hun oplever, at udbredelsen af dette har været et stort plus, både fordi flere har taget ansvar og fået kompetencer, men også fordi alle er med til at høre om, hvordan det går børnene bagefter, hvilket er meget motiverende for arbejdet.

UDFORDRINGER

Som i alle projekter har der været udfordringer ved projekt ”øget Udbytte”. Nogle af dem hænger sammen med processen som beskrevet i forrige afsnit.

Som nævnt har nogle medarbejdere på begge Julemærkehjem syntes, at der sker for meget på en gang – at forandringerne sker for hurtigt til, at de kunne følge med. Ændringerne har også ført ekstra opgaver med sig, og i en periode har medarbejderne nok skulle løbe stærkere, hvilket nogle har følt sig ramt af. Samtidig har ensretningen mellem Julemærkehjemmene betydet, at de på nogle områder har måttet lave om på processer, som de egentlig var glade for, hvilket har været udfordrende. På det ene Julemærkehjem betoner de, at en del af løsningen er, at tackle forskelligheden i medarbejdernes holdninger til forandringer, og at give plads til denne type frustrationer. De har brugt en konsulent til at tage temperaturen engang imellem, hvilket har været godt.

En anden udfordring er selve opgaven med at håndtere forældrene. Pædagogerne er uddannet til at passe børnene og har valgt Julemærkehjemmene, fordi de brænder for netop dette. Det fører til en ambivalens over for opgaven med forældresamarbejde. Det interviewede

personale siger, at de synes, at opgaven med forældreinddragelse er både spændende og relevant. Samtidig giver nogle udtryk for, at det tager tid fra arbejdet med børnene, og dermed opleves som en forstyrrelse af det egentlige arbejde, og at de føler, at de nu skal ”passe forældrene”. I nogle forældregrupper er det også svært at få dem til at tale og dele erfaringer. Som en pædagog siger om forholdet til forældrene:

... det er svært at være anerkendende hele tiden.

En grund til at arbejdet med forældrene nogle gange bliver udfordrende for pædagogerne er, at nogle forældre selv har det svært. De er måske selv overvægtige og har givet op over for det og har derfor ikke overskud til at støtte deres børn. Nogle har brug for en reminder-sms for at huske at komme til info- og forældredag. Der er også nogle, der har problemer med at komme til weekenderne, fordi de for eksempel ikke har bil, hvilket Julemærkehjemmene forsøger at afhjælpe ved at arrangere kørelejlighed mv. Men uanset hvilke tiltag Julemærkehjemmene sætter i værk, vil der være nogle forældre, der har udfordringer med at støtte deres børn. Som en forstander siger:

Vi kan trække dem til truget, men vi kan ikke få dem til at drikke. Det er det, jeg hører fra medarbejderne, at de synes, det kan være en stor udfordring.

En anden type udfordring har været af mere praktisk og logistisk karakter. Begge Julemærkehjem har ændret på organiseringen i forbindelse med projektet, og det tager altid noget tid, før nye systemer er på plads og fungerer optimalt. For eksempel har Julemærkehjemmet i Hobro holdt forældredag samtidig med afrejsedag for nogle af børnene, hvilket gjorde, at de manglede et sted, de pågældende børn kunne være. På Julemærkehjemmet i Kollund har de skulle få teamene til at fungere på tværs, så de ikke fx konkurrerer om de bedste værelser til børnene. Et problem, de tidligere har haft med kontaktpædagogerne, men som nu skal løses på tværs af teams. Spørgeskemaerne, som børn og forældre udfylder i projektet, har også været udfordrende for nogle, da nogle forældre ikke forstår spørgsmålene, og det opleves som mange spørgsmål i en sårbar situation.

Der har også været udfordringer knyttet til de enkelte aktiviteter i forbindelse med implementeringen. Infodagen opleves af nogle som et bombardement af informationer, og tiden for oplæggene skrider, så de skal måske justeres. Under et opfølgningsmøde var der vagtskifte, som brød kontinuiteten, hvilket både havde fordele og ulemper. Mandagsvejningen har ikke fungeret optimalt for alle børn. De fleste af disse udfordringer er allerede beskrevet i kapitlet om de foreløbige resultater.

KOMPETENCEUDVIKLING

Vi havde i interviewene særligt fokus på, om medarbejderne havde de rette kompetencer til at påtage sig de nye opgaver, og hvilken kompetenceudvikling der havde fundet sted i projektet. De fleste kompetencebehov udspringer direkte af de udfordringer, som er blevet påpeget, da løsningen af udfordringerne har krævet nye kompetencer.

Personalet på Julemærkehjemmet i Kollund fortæller, at de har lært rigtig meget af projektet og altså er blevet kompetenceudviklet af at deltage. De nye kompetencer, der nævnes, er:

- Øget pædagogisk faglighed på tværs af team, da de samarbejder meget mere på tværs.
- At holde foredrag, da det er noget mange flere medarbejdere er blevet kastet ud i på de forskellige forældredage.
- Teoretisk viden om kost og motion, da de har været nødt til at kunne sætte ord på, hvorfor de gør, som de gør, og ikke bare gøre det.
- Arbejde med forskellige forældregrupper.

Ovennævnte kompetencer betegnes som udfordrende, men i en positiv tone. Medarbejderne mener således også, at de har haft de kernekompetencer, der skulle til, og at de gennem forløbet har udviklet sig. Deres erfaring fra Julemærkehjemmet har været en god ballast, og derudover har de brugt hinanden meget ved at diskutere de forskellige ting og spørge hinanden til råds, når man var i tvivl om noget. Derudover har de haft en coach, som de kunne trække på, og som blandt andet var inde over opstarten af team og hjælpe dem i gang med teamsamarbejdet.

Forstanderen i Kollund peger på opkvalificering i mødet med forældrene som den væsentligste nye kompetence. På samme måde som personalet siger hun, at erfaring, afprøvning og videndeling har været den væsentligste kilde til kompetenceudvikling, og derudover at de har haft kurser i svære samtaler.

Den kompetenceudvikling, der kunne være brug for, ifølge forstanderen i Hobro, handler om, hvordan man motiverer og støtter familier, der kan være ressourcetsvage, og klæder familierne på til at støtte deres børn. Efter de nu har noget erfaring med projektet, er de i gang med at afdække behovet for kompetenceudvikling, og hvordan det bedst arrangeres.

GODE RÅD

Vi har spurgt både personale og forstandere om, hvilke gode råd de har til de to sjællandske Julemærkehjem, hvis de skal til at implementere projektet hos dem.

Det første overordnede råd er ”Gør det!”, og det uddybes:

Hvis jeg skal være helt seriøs, så synes jeg, at gevinsten er det værd i forhold til arbejdsindsatsen.

Julemærkehjemmenes råd er sammenfattet i tabel 8.1. På begge Julemærkehjem synes de, at deres proces har været god, og personalet vil først og fremmest anbefale inddragelse i den konkrete udformning af projektet, som de selv har fået lov til. I dette ligger en bekymring om, at projektbeskrivelsen nu er lavet, og at man kan risikere, at de andre to Julemærkehjem bliver bedt om at kopiere det, som de har gjort på projektjulemærkehjemmene. Selv om alle synes, det er en god ide at bruge de erfaringer, der er gjort, så er det lige så vigtigt, at medarbejderne på de sjællandske Julemærkehjem også er med i en udviklingsproces omkring projektet.

Så er det at starte op på samme måde som os med at de får indflydelse på, hvordan det skal formidles, så de kan tage ejerskab af det. Ellers kommer det ikke til at fungere. Det er alfa og omega.

Andre råd går mere på organiseringen af implementeringen, fx at ledelsen spiller en vigtig rolle i forhold til at informere, inddrage og evt. supervisere personalet. Alle de overordnede råd kan ses i tabellen.

En medarbejder kom i interviewet med et forslag til en videreudvikling af projektet, nemlig at få forældrene ind en hel weekend sammen med børnene, hvor de laver mad sammen, spiser sammen, har pligter sammen osv. Det er noget, de har gjort før, og han beskriver, at de sidste facader røg, så man for alvor kom til at kende familien og eventuelle problemer, der var skjult under overfladen, fx alkoholisme. Samtidig kan forældrene se, hvordan børnenes liv på Julemærkehjemmene er, se portionsstørrelserne og motionen, og hvad der er svært for børnene. På den måde kan forældrene lettere relatere sig til opholdet og fortsætte de gode takter derhjemme. Dette kunne bruges som inspiration til endnu mere forældresamarbejde.

TABEL 8.1

Sammenfatning af gode råd i forbindelse med implementering.

	Hobro	Kollund
Personale	• De skal selv have lov at sætte deres fingeraftryk på det. • Respekt for at de er fagligt dygtige – det er ikke fordi de gør tingene forkert, at det skal laves om.	• Indflydelse giver ejerskab. • De skal have lov til at eksperimentere. • De skal være indstillet på at lave en ændring, de skal glemme "plejer". • Mulighed for supervision ved ledelsen eller en konsulent. • Ledelsen skal informere og inddrage. • Der skal være en tovholder
Forstander	• Medarbejderne skal klædes på. • Brug erfaringerne fra de to Julemærkehjem, som er i gang.	• Hold mange møder. • Tag hensyn til at medarbejdere tackler det forskelligt. • Gennemtænk strukturen fra starten. • Del opgaven ud til alle medarbejdere, så det bliver et fælles projekt. • Der skal være rammer til opgaven – fx afsat tid til at tale i telefon.

Kilde: Interview med pædagoger og forstandere på Julemærkehjemmene i foråret 2014.

(Indsæt evt. nyt kapitel her)

BILAG

BILAGSTABEL B1.1

Kodeliste

Kode	Kort beskrivelse	Evt. uddybning
<i>Formål</i> Formål	Formål med opholdet	Der, hvor de svarer på, hvad formålet er med et julemærkeophold (hvad er et vellykket julemærkeophold, hvad skal der komme ud af det)?
Årsager	Årsager til ophold	Hvor de fortæller om, hvorfor de skulle på julemærkehjem
Sundhed	Sundhed	Definitioner af sundhed, særligt der hvor de bliver spurgt om, hvilke ord de tænker på
Bedste Værste	Bedste ved ophold Værste ved ophold	Snak om øvelsen om det bedste Snak om øvelsen, om det værste/hvad der var svært på julemærkehjemmet
Udvikling	Udvikling under ophold	Hvor de fortæller om, hvilke forandringer der er sket under opholdet. Med dem selv eller med familien. Fx bedre selvværd, mod, regulering af appetit mm-
Hjemme	Hjemme igen	Om alt der er sket/sker, efter de kom hjem
Svært	Svært (om de ting der er svære)	Om de ting som er svære, når de kommer hjem. Fx i skolen eller at holde vægten.
<i>Relationer</i> Familie	Forhold til familie	Alt, der vedrører familien, fx hvordan familien har været under opholdet og bagefter.
Venner	Forhold til venner	Alt, der vedrører venner/kammerater udenfor julemærkehjemmet
Skolen	Skolen	Alt, der vedrører skolen udenfor julemærkehjemmet, herunder mobning

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.1 FORTSAT

Kodeliste

Kode	Kort beskrivelse	Evt. uddybning
Ansvar	Ansvar	Udtalelser om direkte ansvar "det har hun selv ansvaret for" eller indirekte ansvar "jeg skal selv sige nej", eller "jeg fortæller mor, hvilke varer vi skal købe". Også hvis der er snak om, at/om det er forældres eller kommunens ansvar.
<i>Forældresamarbejdet/forløbet</i>		
Forberedelse	Forberedelse	Alt om forventninger og forberedelse til opholdet
Infodag	Infodag	
Forældredag	Forældredag	
Opfølgningsdag	Opfølgningsdag	
Mandagsvejning	Mandagsvejning	
Kommunesamarbejdet	Kommunesamarbejdet	Om sundhedsplejersken og andre kommunale tiltag, herunder også kontakt til kommunen og ønsker om det.
Forældresamarbejde	Forældresamarbejde overordnet	Om den løbende kontakt og andet, der ikke hører ind under ovenstående
<i>Virkninger</i>		
dialog	Kommunikation/dialog	Om dialogen mellem forældre og personale.
Netværk	Netværk	Om netværk mellem børn eller mellem forældre – under (primært forældre) eller efter (både børn og forældre) opholdet
<i>Implementering</i>		
Implementering	Implementering	Om proces og implementering
Kompetenceudvikling	Kompetenceudvikling	Hvilken kompetenceudvikling har der været eller burde der være?
Udfordringer	Udfordringer	Alle ting, der på en eller anden måde har været udfordrende/problematiske/svært ifm. implementering.
Gode råd	Gode råd	Hvad de har af gode råd til de to andre julemærkehjem, hvis/når de skal implementere indsatsen

LITTERATUR

- Bonke, J. & J. Greve (2010): *Helbred, trivsel og overvægt blandt danskere*. København: Gyldendal.
- Dahler-Larsen, P. (2010): *At fremstille kvalitative data*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Erickson, S.J., T.N. Robinson, K.F. Haydel & J.D. Killen (2000): "Are Overweight Children Unhappy? – Body Mass Index, Depressive Symptoms and Overweight Concerns in Elementary School Children". *Arch Pediatr Adolesc Med*, 154, s. 931-935.
- Fox, C.L. & C.V. Farrow (2009): "Global and Physical Self-Esteem and Body Dissatisfaction as Mediators of the Relationship Between Weight Status and Being a Victim of Bullying". *Journal of Adolescence*, 32, s. 1287-1301.
- Friedlander, S.L., E.K. Larkin, C.L. Rosen, T.M. Palermo & S. Redline (2003): "Decreased Quality of Life Associated With Obesity in School-Aged Children". *Arch Pediatr Adolesc Med*, 157, s. 1206-1211.
- Hjerteforeningen (2004): *Børn og unges livsstil og risiko for hjertesygdom*. København: Hjerteforeningen.
- Kvale, S. og S. Brinkmann (2009): *Interview. Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Mattsson, C., A-D. Hestbæk & A.R. Andersen: *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:16.
- Ottosen, M.H. (red) (2012): *15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra femte dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:30.

- Ovesen, L. (2006): "Adolescence: A Critical Period for Long-Term Tracking and Risk for Coronary Heart Disease?" *Ann Nutr Metab*, 50, s. 317-324.
- Reilly, J. (2006): "Obesity in Childhood and Adolescence: Evidence Based Clinical and Public Health Perspectives". *Post Grad Med J*, 82, s. 429-437.
- Servicestyrelsen (2008: *Med familiens hjælp er det slet ikke så hårdt ...* Odense.
- Strauss, R.S. (2000): "Childhood Obesity and Self-Esteem". *Pediatrics*, 105, s. 15.
- Sundhedsstyrelsen (2014): *Opsporing af overvægt og tidlig indsats for børn og unge i skolealderen – Vejledning til skolesundhedstjenesten*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen (2010): *Temarapport om børn og overvægt*. København: Sundhedsstyrelsen.